

ปฏิบัติภาวนาของ
พระราชญาณวัชรชีโนภาส วิ. (จารย์คุณ โณ ภิกขุ)

ปฏิบัติภาวนาวัตร

ปฏิบัติภาววัตร

ปฏิบัติภาวการปฏิบัติภาวนาของ
พระราชญาณวัชรชินภาส วิ. (จารุวณฺโณ ภิกขุ)

ปฏิบัติภาวัตร

พระราชญาณวัชรชินโนภาส วิ.

(ทวีวัฒน์ จารุณโณ)

พระภิกษุญาณวัชรปญญา วิ. (ชนก ชวนปญโญ ป.ธ.๗)

พลเรือตรี สมศักดิ์ คงโชติ

เรียบเรียงใหม่

ISBN 978-616-629-318-0

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๒

พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๔

พิมพ์ครั้งที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๔

จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

วัดดอยธรรมนาวา

เลขที่ ๙๐๔ หมู่ที่ ๘ บ้านป่ารวก ตำบลนางแล

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ๕๗๑๐๐

พิมพ์ที่

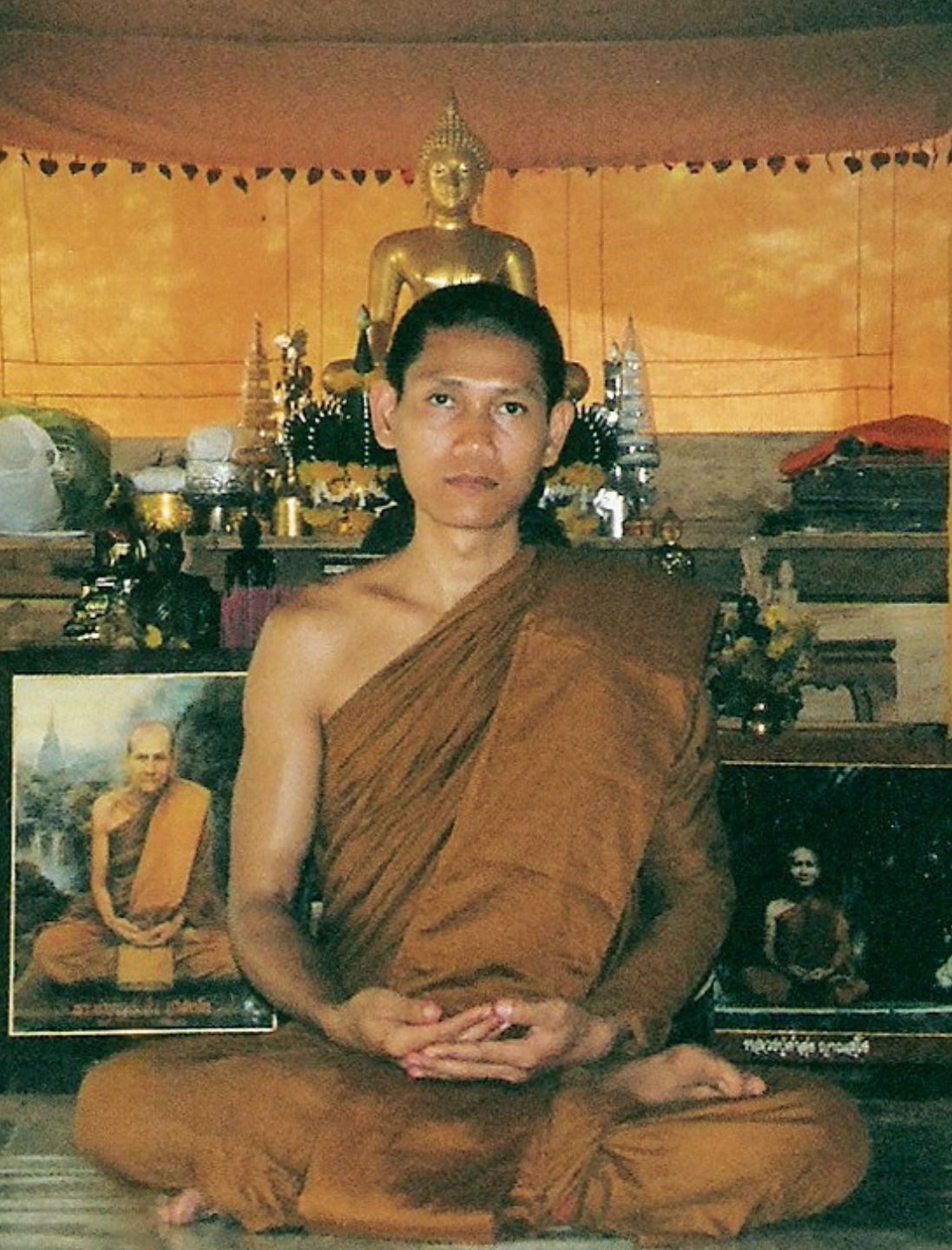
หจก. โรงพิมพ์ช้างเผือก

เลขที่ ๑๔๙ ถนนช้างเผือก ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. ๐๕๓ ๒๒๑ ๘๑๐, ๐๘ ๒๔๔๒ ๖๒๙๙

หลวงปู่คำสุข ญาณสุโข วัดป่าชัยคำกอง พ่อแม่ครูอาจารย์ของพระอาจารย์ตัน
ศิษย์หลวงปู่ขาว อนาลโย ผู้สืบทอดวัตรปฏิบัติจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

พระอาจารย์ทวีวัฒน์ จารุณฺโณ พ.ศ. ๒๕๔๘

สารบัญ

บทนำ	๗
ตั้งจิตอธิษฐานก่อนอุปสมบท	๙
ความหมายของคำว่า กัมมัฏฐาน (กรรมฐาน)	๑๑
เริ่มทำกัมมัฏฐาน	๑๒
ธาตุกัมมัฏฐาน ๔	๑๒
ทำความเข้าใจธาตุ ๔ ด้วยการพิจารณา	๑๔
พิจารณากาย ๖ ขั้นตอน	๑๕
หาวิธีทำสมาธิ	๑๘
เข้าใจคำว่าสมาธิ	๒๒
เทียบกับตำรา	๒๓
ติดสมาธิ	๒๕
หลงสมาธิ	๒๘
แก้มิจฉาสมาธิด้วยสติปัฏฐาน ๔	๓๑
ได้พบกับหลวงปู่คำสุข ญาณสุโข	๓๓
ยา ๓ ราก ของพระกรรมฐาน	๓๔
อธิษฐานจงกรม	๓๖
พิจารณาหนทางเพื่อความรู้แจ้ง	๓๗
องค์ธรรมไหลรวมลงในจิต	๔๑
มอบตัวเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้วัตร	๔๒
อารมณ์กระทบจิตจนเกิดทุกข์	๔๔
หาที่พึ่งให้กับจิต	๔๖
จิตเข้าถึงพระรัตนตรัย	๔๙

กราบพระรัตนตรัยด้วยใจที่เข้าถึง	๕๒
ตั้งใจฟังเทศน์หลวงตามหาบัวแบบจริงจัง	๕๔
ตั้งอธิษฐานคุณการเกิด-ดับ	๕๗
เกิดความรู้ความเห็นที่แจ่มแจ้ง (ญาณทัสสนะ)	๖๐
วิเคราะห์ห้องคี่แห่งมรรค ๘	๖๒
ทำไมศีลสิกขาบทกับศีลในมรรคจึงแตกต่างกัน	๖๓
เกร็ดธรรมขณะปฏิบัติข้อวัตรกับหลวงปู่คำสุข	๖๗
หลวงปู่สอนให้ยึดถือข้อวัตรตามแนวทางของหลวงปู่มั่น	๖๗
เมื่อหลวงปู่เรียก	๖๗
ธรรมะจากรองเท้า (๑)	๖๘
ธรรมะจากรองเท้า (๒)	๖๙
ธรรมะจากรองเท้า (๓)	๖๙
กิเลสไม่ได้อยู่ที่ผ้า	๗๐
รักษาเท้าให้ดีกว่ารักษาหน้า	๗๑
เพ่งโทษ	๗๒
ฉันทน้ำปานะ	๗๔
ความสะอาด	๗๕
ผ้าเปียกผ้าแห้ง	๗๖
ทันตธาตุ (๑)	๗๗
ทันตธาตุ (๒)	๗๘
หลวงปู่นิมิตเห็นผลไม้แก่	๘๐
ธรรมพอดี	๘๑
กราบลาหลวงปู่	๘๒
ส่งท้าย	๘๓
ประวัติ พระราชญาณวัชรชินภาส ว.	๘๗
ผลงานหนังสือ	๑๐๐

บทนำ

หนังสือ “**ปฎิปปทาวัตร**” มีจุดประสงค์ที่จะบอกเล่าประสบการณ์การปฏิบัติภาวนาของพระอาจารย์ต้น เพื่อให้เห็นแนวทางข้อวัตรกัมมัฏฐานที่ได้ศึกษาเรียนรู้ตั้งแต่วันที่อุปสมบท ถวายตัวเป็นลูกศิษย์หลวงปู่คำสุข ภาณสุโข พบกับคำสอนของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต จนถึงวันที่ประกาศมอบกายถวายชีวิตนี้ไว้ในพระพุทธศาสนาตลอดสิ้นชีวิต

คำว่า “**ปฎิปปทา**” เป็นชื่อของแนวทางการปฏิบัติ ส่วนคำว่า “**วัตร**” เป็นชื่อของการทรงข้อวัตรกัมมัฏฐานที่สืบทอดมารวมความแล้วหมายความว่า “**ข้อวัตรอันเป็นแนวทางแห่งการดำเนิน**”

พระอาจารย์ต้นชี้แจงหลักการในหนังสือเล่มนี้ว่า เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์การปฏิบัติภาวนาเฉพาะตน ความรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติอาจจะไม่ตรงกับพ่อแม่ครูอาจารย์ แต่ก็ไม่ได้แยกจากพ่อแม่ครูอาจารย์เสียเลยทีเดียว เพราะเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะตน การที่ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ไว้ เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจหลักการปฏิบัติของกลุ่มลูกศิษย์ หากใครเข้าใจคลาดเคลื่อนไป

จากนี้ก็จะได้เข้าใจให้ตรงกัน เพราะมีลูกศิษย์บางคนนำเรื่องเล่า การปฏิบัติของพระอาจารย์ไปพูดในเชิงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นพระอาจารย์ยืนยันยืนยันว่าไม่ใช่สิ่งที่ท่านต้องการ และไม่ได้มีความประสงค์จะให้เป็นอย่างนั้น

เคยมีผู้นำเรื่องราวที่ได้ฟังจากธรรมชาติของท่าน ไปเล่าต่อ แล้วก็เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน หากได้บันทึก หลักปฏิบัติอย่างครบถ้วนชัดเจนไว้เป็นหนังสือแล้ว ก็จะไม่เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไป ใครต้องการศึกษาและปฏิบัติ ก็สามารถใช้เป็นแนวทางได้ จึงเห็นว่าหนังสือปฏิปทาวัตรเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์มากกว่าเป็นโทษ

แม้ว่าการเปิดเผยการปฏิบัติที่มากเกินไปนี้ อาจทำให้ บางคนเข้าใจว่าเป็นการอวดอุตริมนุสธรรม แต่พระอาจารย์ตัณ ก็ยืนยันว่า ทุกคำที่พูดถ่ายทอดออกมา เป็นความจริงทางด้านการปฏิบัติที่ประสบกับตนเอง จึงเล่าความจริงในเรื่องนั้นอย่าง ตรงไปตรงมา ผู้ศึกษาธรรมะที่มีปัญญาจะเข้าใจในข้อนี้ได้

ก่อนจะถ่ายทอด ปฏิปทาวัตร นี้ พระอาจารย์ตัณได้กล่าว ไว้ว่า บางสิ่งบางอย่างที่เป็นไปในกระแสสังคม เรายังขาด การแยกแยะข้อเท็จจริงกันอยู่มาก จึงทำให้คนในสังคมขาด การเรียนรู้ในมุมมองที่ต่างออกไป คอยฟังแต่เสียงของสังคม ไม่ได้ฟังเสียงแห่งธรรมหรือหลักปฏิบัติ เรื่องราวการปฏิบัติของ

พระอาจารย์ต้นที่นำมาถ่ายทอดนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการปฏิบัติ ที่อยู่บนพื้นฐานหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ตลอดมาตั้งแต่วันที่ท่านเริ่มต้นปฏิบัติ

ตั้งจิตอธิษฐานก่อนอุปสมบท

ก่อนที่พระอาจารย์จะได้รับการอุปสมบท ในพิธีการนั้น ท่านต้องจัดขันดอกไม้เข้าไปมอบตัวเป็นนาคก่อน ดอกไม้ในขัน มีลักษณะเป็นดอกตูมมียอดแหลม

ในขณะที่เดินถือขันดอกไม้เข้าไป สายตาของท่านก็จ้องจับ อยู่ที่ยอดแหลมของดอกไม้ จึงกำหนดเอายอดแหลมของดอกไม้ นั้นเป็นอารมณ์ แล้วตั้งอธิษฐานจิตในการอุปสมบทครั้งนี้ว่า

“ขอให้ข้าพเจ้ามีปัญญาแหลมคม ประดุจดั่งดอกไม้ดอกนี้”

ถ้อยคำนี้ท่านย่ำอยู่ในใจซ้ำแล้วซ้ำเล่า ในระหว่างที่ยกขัน ดอกไม้ถวายเจ้าอาวาส เมื่อได้ยกขันดอกไม้มอบตัวเป็นนาคแล้ว ท่านได้อธิษฐานจิตต่อไปอีกว่า

“การอุปสมบทของข้าพเจ้าในครั้งนี้ ขอให้ข้าพเจ้ามีปัญญา รู้ทั่วถึงธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ภายในพรรษาสามเดือน หากภายในสามเดือนนี้ไม่รู้ทั่วถึงธรรม ก็จะไม่อยู่ต่อ”

นี่เป็นคำอธิษฐานที่ประทับอยู่ในใจของท่าน ตั้งแต่วันแรกที่ก้าวเข้าสู่เส้นทางของสมณะได้ร่วมกาสาวพัสตร์

การตั้งจิตอธิษฐานของพระอาจารย์แต่ละครั้ง จะเป็นการอธิษฐานด้วยพลังที่ยิ่งใหญ่ จริงจัง เพราะท่านจะไม่อธิษฐานอะไรอย่างพร่ำเพรื่อ แต่จะทำด้วยเหตุผลที่เหมาะสม และด้วยพลังใจอันจริงจังเสมอ ท่านจะเลือกอธิษฐานในเรื่องที่เป็นกุศลใหญ่และเป็นเหตุอันควร

ตัวอย่างหนึ่งที่ท่านเอ่ยถึงก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในคราวก่อนตรัสรู้ พระองค์ก็ทรงอธิษฐานว่า “แม่เนื้อและเลือดในสรีระจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็นและกระดูกก็ตาม หากยังไม่บรรลุถึงผลที่ควรบรรลุถึงความพากเพียรพยายามอย่างเด็ดเดี่ยว เราจะไม่ละความพยายาม”

บทนี้เป็นแรงบันดาลใจ ที่ทำให้ท่านเกิดความแน่วแน่ในการปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายของการบวช

แม้ว่าจะทำไม่สำเร็จตามที่อธิษฐานไว้ก็ไม่ใช่ไร แต่ขอใช้เวลาในช่วงที่อุปสมบทให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อมุ่งปฏิบัติภาวนาอย่างจริงจัง ท่านจึงใช้บท ธาตุกัมมัฏฐาน ๔ มาเป็นกัมมัฏฐานเริ่มต้นในคราวแรกหลังจากอุปสมบทแล้ว

ความหมายของคำว่า กัมมัฏฐาน (กรรมฐาน)

วันแรกที่ได้อุปสมบท เรื่องแรกที่ท่านต้องการคำตอบก็คือ คำว่า “กัมมัฏฐาน” แท้จริงแล้วหมายถึงอะไร และจะต้องปฏิบัติอย่างไร แม้สอบถามจากพระภิกษุในวัดแล้ว ก็ไม่ได้คำตอบที่ชัดเจน

ความอยากรู้ผลักดันให้ท่านหันมาค้นคว้าด้วยตนเอง ในใจคิดว่าในพระไตรปิฎกน่าจะมีคำตอบนี้ จึงหยิบพระไตรปิฎกฉบับสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี (ปุ๋ย แสงฉาย) ซึ่งมีจำนวนกว่าร้อยเล่มมาลองเปิดอ่าน แต่เมื่ออ่านไปแล้วก็พบว่าเนื้อหาเยอะเกินไป จะหาคำตอบแบบเร่งด่วนในเวลานั้นเห็นท่าจะยาก จึงเก็บพระไตรปิฎกเข้าตู้

ระหว่างนั้นก็เลิ่บไปเห็นหนังสือ “นวโกวาท” เล่มเล็กที่วางอยู่ใกล้ๆ นวโกวาท เป็นหนังสือที่รวบรวมหมวดธรรมจากพระไตรปิฎกไว้อย่างย่อ เนื้อหากระชับชัดเจน ท่านจึงหยิบขึ้นมาเปิดอ่าน เรื่อยไปจนถึงหมวดที่ ๔ ก็หยุดตรงหัวข้อ “ธาตุกัมมัฏฐาน ๔”

พอเห็นคำนี้ ท่านก็หยุดพิจารณา ไม่เปิดต่อไปอีก ในตอนนั้นเกิดความคิดขึ้นมาว่า “คำว่า กัมมัฏฐาน อยู่ตรงนี้ นี่เอง ถ้าจะทำกัมมัฏฐาน ก็ต้องใช้ธาตุกัมมัฏฐาน ๔ นี้เท่านั้น”

ท่านเข้าใจว่า หากปฏิบัตินอกเหนือจากนี้ ย่อมไม่ใช่
กัมมัฏฐานที่แท้จริง และด้วยเหตุนี้เอง พระอาจารย์ต้นจึงได้
ท่องจำ ธาตุกัมมัฏฐาน ๔ ไว้เป็นหลักของการเริ่มต้นภาวนา

เริ่มทำกัมมัฏฐาน

คืนแรกของการอุปสมบท พระอาจารย์ต้นต้องบทธาตุ
กัมมัฏฐาน ๔ จนกระทั่งหลับไป ตื่นเข้ามาท่านก็ยังคงต้องบต
ขึ้นมาก่อนจะทำกิจวัตรอย่างอื่น ล้างหน้า แปรงฟันก็ต้อง
สรงน้ำก็ต้อง ทำกิจในห้องสุขาก็ยังไม่ละ ขณะปิดกวาดอุสสา
จัดอาสนะสำหรับฉันท์ต้อง ระหว่างเดินบิณฑบาตท่านก็ต้อง
กลับจากบิณฑบาตก็ต้อง ฉันท้าวก็ต้อง ล้างบาตร ปิดกวาด
ลานวัดก็ต้อง เดินจงกรม นั่งสมาธิก็ยังคงต้อง

บทธาตุกัมมัฏฐาน ๔ มีดังนี้

ธาตุกัมมัฏฐาน ๔

ธาตุ ๔ คือ ธาตุดิน เรียก ปฐวีธาตุ ธาตุน้ำ เรียก อาโปธาตุ
ธาตุไฟ เรียก เตโชธาตุ ธาตุลม เรียก วาโยธาตุ

ธาตุอันใดมีลักษณะแข็ง ธาตุนั้นเป็นธาตุดิน ธาตุดิน
ที่มีในกายนี้ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก

เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย
อาหารใหม่ อาหารเก่า

ธาตุอันใดมีลักษณะเอิบอาบ ธาตุนั้นเป็นธาตุน้ำ ธาตุน้ำ
ที่มีในกายนี้ คือ ดี เสลด หนอง เลือด มันทะเจือ มันทัน น้ำตา
เปลงมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ น้ำปัสสาวะ (น้ำมูตร)

ธาตุอันใดมีลักษณะร้อน ธาตุนั้นเป็นธาตุไฟ ธาตุไฟที่มี
ในกายนี้ คือ ไฟที่ยังกายให้อบอุ่น ไฟที่ยังกายให้ทรุดโทรม
ไฟที่ยังกายให้กระวนกระวาย ไฟที่เผาอาหารให้ย่อย

ธาตุอันใดมีลักษณะพัดไปมา ธาตุนั้นเป็นธาตุลม ธาตุลม
ที่มีในกายนี้ คือ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในท้อง
ลมในไส้ ลมพัดไปตามตัว ลมหายใจ

ความกำหนดพิจารณากายนี้ให้เห็นว่า เป็นแต่เพียงธาตุ ๔
คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันอยู่ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา
เรียกว่า ธาตุกัมมัฏฐาน

ท่องบทนี้ไปอย่างนั้นเอง ไม่ได้ต้องการจะรู้ความหมาย
อะไร เพียงแต่เข้าใจว่า ถ้าท่องไปอย่างนี้ ก็ถือว่าเป็นการทำ
กัมมัฏฐานแล้ว

หลังจากท่อบทนี้อย่างต่อเนื่องตลอดวันจนหลับ ตื่นขึ้นมา ก็ท่อบต่อ ได้ราว ๑๕ วัน จิตก็ท่อบทนี้ขึ้นมาเองได้โดยไม่ต้อง มีเจตนาว่าจะท่อบ แล้วความคิดหนึ่งก็ผุดขึ้นมาว่า “บรรดา ธาตุกัมมัญฐาน ๔ ที่เราท่อบมานี้ ทำไมพระพุทธเจ้าทรงชี้เข้ามา สู่ร่างกายเรา ทรงชี้มาที่ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ฯลฯ เป็นเรื่องร่างกายของเราทั้งนั้น แต่ทำไมเราไม่เคยเห็น ร่างกายเป็นธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม จริง ๆ เลย เอาแต่ท่อบเฉย ๆ”

ท่านจึงตั้งใจใหม่ว่า ถ้าจะทำให้เป็นกัมมัญฐานจริง ๆ ก็ต้อง พิจารณาร่างกายให้เห็นเป็นธาตุ ๔ ตามบทที่ท่อบ

ทำความเข้าใจธาตุ ๔ ด้วยการพิจารณา

การพิจารณาครั้งแรกนั้น พระอาจารย์ต้นบอกว่ายากมาก เพราะไม่รู้ว่าจะคิดพิจารณาอย่างไรให้เห็นร่างกายเป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ได้จริง ๆ จึงลองเปรียบเทียบจิตกับร่างกายในลักษณะว่า

“จิต เปรียบประดู่จดังตัวเราที่เดินไปเดินมา อิงอาศัย ใช้ชีวิต ความเป็นอยู่บนโลกใบนี้ ร่างกายเราเปรียบเสมือนโลกใบนี้ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม อันเป็นที่อิงอาศัยของจิต”

เปรียบเทียบให้ตัวเองรู้และเกิดความเข้าใจว่า ร่างกายนี้ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ส่วนจิตคือตัวเรา ท่านเล่าว่าความเข้าใจ

ในช่วงแรกยังคลาดเคลื่อน เพราะคิดว่าจิตเป็นตัวเรา พิจารณา
อย่างไรก็ยังไม่ชัดเจนภายในตัวเอง แต่ก็ใช้การพิจารณาแบบนี้
ไปก่อน

โดยตั้งกำหนดหมายไว้ในใจอยู่เสมอ คือคิดถึง ดิน น้ำ
ไฟ ลม ภายนอกตัวเรา ว่าเป็นเหมือนร่างกาย ส่วนจิตก็เหมือน
ตัวเราที่อาศัยอยู่ในกาย ตัวเราที่เคลื่อนไหวไปมา จะสุข จะทุกข์
จะดี จะชั่ว จะเป็นอะไรก็ตาม - จิตดวงนี้เองเป็นผู้กำกับบงการ
ขณะที่ดิน น้ำ ไฟ ลม ไม่ได้เป็นผู้ควบคุมใดๆ เลย ในตอนนั้น
ท่านสรุปการปฏิบัติได้เท่านี้

พิจารณากาย ๖ ขั้นตอน

พิจารณาบทธาตุกัมมัฏฐาน ๔ ผ่านไปได้ระยะหนึ่ง
พระอาจารย์ต้นเห็นว่าไม่เกิดความเจริญทางด้านจิตภาวนา
จึงคิดว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถพิจารณาร่างกายให้เห็นเป็นดิน
เป็นน้ำ เป็นไฟ เป็นลม ได้จริงๆ

จึงเอาหนังสือ สติปัฏฐาน ๔ มาศึกษาดู พบว่าบทที่
กล่าวถึงการพิจารณาร่างกายที่ถูกทิ้งในป่าช้า เริ่มตั้งแต่วินาที
ที่สิ้นลมหายใจ ร่างกายเขียวช้ำ พองขึ้นอืด เปื่อยเน่าสลาย
เหลือเพียงโครงกระดูก และในที่สุดกระดูกก็ผุพังย่อยสลาย
กลายเป็นดิน

ท่านบอกว่า ได้ลองนำบทธรรมนี้มาพิจารณา โดยในตอนแรกใช้การพิจารณา ๙ ลักษณะตามตำรา แต่การพิจารณาเช่นนั้นไม่คล่องนัก จึงปรับหลักของการพิจารณาเพื่อให้ทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น มุ่งให้เห็นเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นไฟ เป็นลม ไม่ได้ต้องการมองเห็นร่างกายเป็นซากศพ อิงกับแนวการสอนที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่ภิกษุณีรูปนั้นทา ประมวลมาเป็น ๖ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ หมดลมหายใจ

ขั้นตอนที่ ๒ ร่างกายพอง ขึ้นอืด เขียวช้ำ

ขั้นตอนที่ ๓ ร่างกายปริแตก น้ำเหลือง น้ำเลือด
น้ำหนองไหล

ขั้นตอนที่ ๔ ร่างกายย่อยสลาย

ขั้นตอนที่ ๕ ร่างกายเหลือแต่โครงกระดูก

ขั้นตอนที่ ๖ โครงกระดูกผุและย่อยสลายกลายเป็นดิน

พอพิจารณาร่างกายตามลำดับ ๖ ขั้นตอนนี้แล้ว ก็ทำให้พิจารณาง่ายขึ้น สามารถพิจารณาได้ที่ละขั้นตอน จนเห็นร่างกายของตนเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นไฟ เป็นลม ได้ทุกส่วน และสามารถพิจารณาได้ทุกขณะจิต เมื่อพิจารณาเข้าไปเข้ามาต่อเนื่องเป็นเวลาเดือนกว่าๆ ก็ทำให้เกิดนิมิตของความเสื่อมสลายปรากฏขึ้นให้จิตรับรู้ในภายใน

ในช่วงที่เกิดภาพนิมิตนั้น ท่านเล่าว่า มองเห็นอะไรก็จะปรากฏเป็นนิมิตแห่งความเสื่อมสลายของสิ่งนั้นทันที ไม่ว่าจะเป็นคน สุนัข วัว ควาย สัตว์ต่างๆ หรือเรือนชานบ้านช่อง สิ่งของรอบตัว ล้วนถูกพิจารณาให้เสื่อมสลายกลายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นไฟ เป็นลม ทั้งหมด แม้แต่ต้นไม้ ดิน ฟ้า อากาศ ที่อยู่รอบกาย ก็ถูกมองเห็นเป็นธาตุทั้งสี่เช่นเดียวกัน จิตเกิด “ความรู้” ขึ้นมาว่า แท้จริงแล้วสรรพสิ่งทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งของ ก็มีธรรมชาติที่เสมอภาคกันทั้งหมด

ความรู้นี้ประจักษ์แก่จิตว่า ทุกสิ่งในโลกไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย เป็นดิน น้ำ ไฟ ลม เหมือนกันทั้งนั้น จิตจึงทรงการรับรู้อย่างนั้นอยู่ตลอด เรียกว่า ความเห็นแบบราบเรียบ พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบว่า “ราบเรียบประดุจหน้ากลอง” หน้ากลองที่ซึ่งตึงยอมนราบเรียบฉันใด ความเห็นของท่านในขณะนั้นก็ราบเรียบฉันนั้น ไม่แบ่งว่าเป็นสัตว์ เป็นมนุษย์ เป็นต้นไม้ ดิน ฟ้า อากาศ เห็นทุกสิ่งเป็นธาตุ ๔ เหมือนกันหมด

ต่อมาท่านเห็นว่า ความรู้นี้เองเกิดจากการพิจารณา ร่างกาย ๖ ขั้นตอน จึงย่ำพิจารณาไม่หยุดไม่หย่อน จนถึงขั้นที่จิตพิจารณาเองโดยอัตโนมัติ และทรงความรู้ในธาตุกัมมัฏฐาน ๔ อยู่ตลอดเวลา ทำให้จิตสงบได้ทุกเวลา ไม่ว่าจะทำอะไรอยู่ ก็ทำด้วยจิตที่สงบ

แต่พอจิตสงบได้สักระยะหนึ่ง ก็เห็นกระบวนการพิจารณาที่เป็นอัตโนมัตินั้นเด่นชัดขึ้น จนเห็นว่ากระบวนการพิจารณานี้ไปรบกวนความสงบของจิต เพราะเมื่อจิตอยู่กับความสงบแล้ว ก็จะไม่อยากให้มีกระบวนการคิดพิจารณาใดๆ ไปรบกวนความสงบของจิต จึงพยายามควบคุมการพิจารณาที่เป็นอัตโนมัตินั้นให้หยุด แม้จิตจะหยุดพิจารณาแล้วก็ตาม แต่ความคิดหรือการพิจารณาที่เป็นอัตโนมัตินั้น ก็ยังทำงานต่อเองโดยไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของจิต

พระอาจารย์ต้นพยายามควบคุมการพิจารณาที่เป็นอัตโนมัตินั้นให้หยุด อย่างเช่นเวลาจะนอนหลับ ก็มีอีกภาวะหนึ่ง ผุดขึ้นมาพิจารณาร่างกายให้เห็นเป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ต่อไปขณะที่ร่างกายหลับอยู่ตามปกติ แต่ส่วนอีกภาวะหนึ่งก็ยังคงรับรู้การพิจารณานั้นอยู่ ทำให้รู้สึกขัดแย้งว่า เหตุใดร่างกายหลับแต่จิตยังคงพิจารณาต่อเนื่องไม่หยุดไม่หย่อน อยู่เหนือการควบคุม จนกระทั่งตื่นขึ้นมา ก็ยังพบว่าส่วนของการพิจารณานั้นก็ยังทำงานอยู่เป็นเอกเทศ ในเวลานั้นท่านไม่สามารถจะบอกได้ว่าภาวะเช่นนั้นคืออะไร

หาวิธีทำสมาธิ

เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างจิตกับกระบวนการพิจารณาแบบอัตโนมัติจนควบคุมไม่ได้ อย่างนั้น ท่านจึงเข้าใจว่าตนเอง

ฟุ้งซ่านแล้ว คือควบคุมความคิดไม่อยู่ ควบคุมการพิจารณาไม่ได้แล้ว ท่านถามตัวเองว่า จะทำอย่างไรที่จะสามารถหยุดกระบวนการพิจารณานี้ เพื่อให้ความฟุ้งซ่านระงับลงได้ คำตอบผุดขึ้นมาว่า จะต้องทำสมาธิ

คำว่า ทำสมาธิ นี้จะโยงถึงสมาธิ ๒ ประเภท คือ **สัมมาสมาธิ กับ มิจฉาสมาธิ**

สมาธิที่ได้ทำในคราวแรกนั้น พระอาจารย์ว่ายังเป็นมิจฉาสมาธิอยู่ เพราะไม่มีครูอาจารย์คอยสอน พอได้อ่านหลักการทำสมาธิจากหนังสือของ หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี แล้วก็จึงได้รู้ว่า “หากอยากจะทำสมาธิได้ จะต้องจับจิตให้ได้” จริง ๆ แล้วในหนังสือไม่ได้กล่าวไว้อย่างนี้ แต่เป็นความเข้าใจที่ได้จากการอ่านหนังสือของท่านว่า “หากอยากจะทำให้จิตเป็นสมาธิ ต้องจับจิตให้ได้ การที่จะจับจิตให้ได้นั้นไม่ใช่ของง่าย เป็นของยาก หากจะจับจิตให้ได้ จะต้องจับที่ความคิด”

พอชัดในหลักเกณฑ์ ก็มองภาพการปฏิบัติต่อได้ว่า “ถ้าจะทำสมาธิ ต้องจับที่ความคิด จึงจะจับจิตได้ แล้วจิตจะเป็นสมาธิเอง”

จึงไม่ต้องไปถามหาแล้วว่าจะต้องทำสมาธิอย่างไร ขอเพียงแค่จับความคิดให้ได้เท่านั้นเอง

ท่านทำความเข้าใจได้อย่างนี้แล้วก็มองไปที่ความคิดที่พิจารณาร่างกาย เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นไฟ เป็นลม อย่างไม่หยุดหย่อนเป็นอัตโนมัติ นั้น ก็เกิดความเข้าใจขึ้นมาว่า “เมื่อก่อนเราปล่อยให้จิตคิด เราไม่ได้จับดูที่ความคิด ก็เลยทำให้จิตฟุ้งซ่าน”

จึงตั้งใจว่า คราวนี้จะจับดูความคิด จากนั้นก็นั่งจับอยู่ที่ความคิด พอความคิดพิจารณาผุดขึ้นมา ก็มองดูความคิดที่พิจารณากายอยู่นั้นว่า

“นี่คือความคิด ความคิดกำลังเกิดขึ้นกับจิต จิตกำลังมีความคิด ความคิดกำลังปรุงแต่งจิต จิตกำลังถูกความคิดปรุงแต่งอยู่”

กำหนดจับความคิดย៉ำ ๆ ซ้ำ ๆ อยู่อย่างนี้ จนรู้ชัดว่าความคิดนี้ก็คือการทำงานของจิต พระอาจารย์จึงเฝ้าดูความคิดที่เป็นอัตโนมัติต่อไปอีก ประหนึ่งว่ามองดูคนอื่นที่กำลังทำงานอยู่

ในขณะที่กำหนดจับดูความคิดอยู่นั้น ผ่านไปสัก ๑๕ นาที ก็รู้สึกว่ามีสติรับรู้อยู่กับลมหายใจที่เข้า-ออก รู้สึกชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ จนรับรู้ถึงลมหายใจผ่านเข้า-ออกได้ตลอดสาย ทำให้รู้สึกอยากเปลี่ยนจากการจับความคิดไปจับดูลมหายใจแทน แต่ก็มีความคิดหนึ่งผุดขึ้นมาเตือนท่านว่า

“หากจับจิตไม่ได้ สมาธิก็จะไม่เกิด อย่าให้ความรู้สึก
ในลมหายใจเบี่ยงเบนจิตให้ออกจากการจับความคิดนี้”

พระอาจารย์ต้นตัดความสนใจที่จะกำหนดดูลม มาตั้งใจ
จับดูความคิดต่อ แต่จิตก็ยังรู้ชัดถึงลมหายใจเข้าออกไปด้วย
แม้จะไม่เจตนารู้ลมก็ตาม สักพักก็เกิดความรู้ตัวทั่วพร้อม
ในร่างกาย รู้ชัดตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้าในคราวเดียวกัน
ซึ่งขณะนั้นท่านอยู่ในท่านั่งสมาธิ

ต่อมา ก็ปรากฏเป็นภาพนิมิตเห็นร่างกายท่อนบนของ
ตัวเองผุดขึ้นมา ในลักษณะไม่สวมใส่เสื้อผ้า สักพักตรงกลางอก
ก็ค่อยๆ แหวกออกๆ แล้วทันใด จิตหรือความรู้สึกว่าตัวเรา
ทั้งตัวก็พุ่งเข้าไปที่หน้าอกนั้น

ความเป็นไปที่เกิดในตอนนั้นแยกกันอย่างชัดเจนว่า สภาพ
นิมิตก็อันหนึ่ง ผู้พิจารณานิมิตก็เป็นอันหนึ่ง ผู้พิจารณานิมิต
ดังเข้าไปอยู่ในนิมิต คือดังเข้าไปในภาพหน้าอกที่แหวกออกมานั้น
เห็นซี่โครงอกเป็นซี่ๆ เห็นเนื้อแดงๆ เห็นหัวใจเต้นตุบตบๆ

จิตพุ่งไปตรงกลางหน้าอกนั้นอย่างรวดเร็ว พุ่งตรงเข้าไป
ในหัวใจที่เป็นภาพนิมิต ท่านบอกว่าผู้พิจารณานั้นแหละที่พุ่ง
เข้าไป ทั้งๆ ที่ผู้พิจารณาไม่มีตัวตน มีแต่ภาวะรู้อย่างเดียว รู้อยู่
กับการกำหนดในนิมิตนั้น

ทันใด ก็มีภาวะเหมือนตกเหว ตกดิ่งลื่นๆ ลงอย่างรุนแรง และรวดเร็วมาก แต่ไม่มีความรู้สึกหวาดวิตก กลัว หรือตื่นเต้น พอจิตพุ่งลื่นลงไปถึงจุดหนึ่ง ก็เกิดปรากฏเป็นแสงจ้าวับขึ้น แวบเดียวก็หายไป

จากนั้นก็ว่างหมดเลย ว่าง... มีแต่ความว่างปรากฏอยู่ ขาดการรับรู้ทางกาย จิตก็นิ่งอยู่ ไม่มีกาลเวลา ลักษณะที่นิ่งว่าง อยู่อย่างนั้น เป็นความว่างแบบปราศจากขอบเขต ไม่มีเบื้องบน ไม่มีเบื้องล่าง ไม่มีเบื้องหน้า ไม่มีเบื้องหลัง ไม่มีซ้าย ไม่มีขวา ไม่มีภาวะใดๆ กำหนดหมายให้รับรู้ได้ว่ามันอยู่ตรงไหน อยู่ที่ไหน ที่ใด มันอยู่นิ่งๆ ว่างๆ ของมัน ไม่ปรากฏสภาพ เป็นดวงจิตดวงใด

เข้าใจคำว่าสมาธิ

จิตทรงอาการนิ่งๆ ว่างๆ อยู่ด้วยความมั่นคงในภายใน อย่างนั้นนานอยู่พอสมควร ขณะนั้นพระอาจารย์ตันไม่รู้ว่า อาการที่เกิดขึ้นคือสมาธิ

ผ่านไปสักครู่หนึ่ง ท่านถึงได้รู้ขึ้นมาว่า “อ้อ... นี่หรือที่เรียกว่าสมาธิ” พอความคิดเกิด จิตก็ว่างอาการของความว่าง แล้วไปจับความคิดที่บอกว่า “อ้อ... นี่หรือที่เรียกว่าสมาธิ”

ทันใดนั้น ก็เกิดการดึงความรู้สึกออกจากความว่าง
เข้ามาสู่ฐานกาย กลับมารับรู้ความรู้สึกที่ร่างกายเหมือนเดิม

ตอนที่จิตดึงลงไปนั้น เวลาประมาณสองทุ่ม พอกลับสู่
ภาวะรับรู้ร่างกายปกตินี้ มองเวลา ก็เห็นว่าเป็นตีหนึ่งเกือบ
ตีสอง นานเกือบห้าชั่วโมง แต่ความรู้สึกที่จิตอยู่กับความว่างนั้น
เหมือนไม่นาน ท่านจึงได้รู้ว่า “สมาธิเขาทำกันอย่างนี้เอง”

เมื่อจิตกลับเข้าสู่ภาวะปกติ ท่านก็รู้สึกว่าจิตมีกำลัง
มีความอาจหาญมาก ไม่รู้สึกกลัวอะไรเลย ปกติจะเป็นคน
กลัวผี กลัวความมืด แต่ตอนนี้ความกลัวหายไปหมด

เทียบกับตำรา

พระอาจารย์ต้นได้พิจารณาสมาธิที่เกิดขึ้น เทียบกับตำราว่า
สมาธิที่จิตเข้าถึงนั้นเป็นระดับไหนบ้าง เพื่อจะได้รู้ว่าปฏิบัติมา
ถูกหรือผิดอย่างไร ซึ่งท่านจะเทียบเคียงการปฏิบัติกับตำรา
อยู่ตลอด เพื่อแก้ไขข้อสงสัยของตัวเอง

ท่านคิดว่าไปถามใครก็คงไม่มีใครจะให้คำตอบได้ เพราะ
เป็นสิ่งที่รู้ภายในตน จะเล่าให้ใครฟังก็คงจะเล่าได้ยาก อาจจะ
เล่าได้ แต่ภูมิรู้ของคนที่ฟังนั้น จะเข้าถึงเข้าใจได้แค่ไหน ก็คงจะ
ให้คำตอบได้ไม่มากนัก

จึงเทียบสมาธิที่เกิดขึ้นกับตนเองเข้าในองค์ฌานหรือองค์สมาธิว่า วิตก วิจาร์ ปิติ สุข เอกัคคตา อันนี้คือ ปฐมฌาน ซึ่งวิตก วิจาร์ ยังมีความคิดอยู่ แล้วเทียบเคียงเป็นลำดับๆ ว่า

ในปฐมฌาน (ฌานที่ ๑) ความคิดที่เกิดจากการพิจารณาร่างกาย เป็นความคิดที่ปราศจากอกุศล มีกุศลรองรับในขณะที่พิจารณา การพิจารณาร่างกายจัดเป็นวิตก ระหว่างที่จับดูความคิดที่พิจารณาอยู่นั้นเป็นวิจาร์ เกิดปิติ และสุขตามมา ปิติ คือ ความพอใจที่จะทำอย่างนั้น สุขก็คือ ความไม่กระวนกระวายใจ มีความสงบระงับอยู่ในภายใน และมีความเป็นหนึ่งในการจับดูความคิดที่จิตพิจารณาอยู่

ทุติยฌาน (ฌานที่ ๒) คือ ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ ตอนที่ปรากฏเป็นนิมิตนั้น ไม่ใช่วิตก ไม่ใช่วิจาร์ เป็นแต่ปิติ สุข และเอกัคคตา

ตติยฌาน (ฌานที่ ๓) ตอนที่จิตดิ่งลงไปในั้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ ไม่มีปิติ มีแต่ภาวะสุข และเอกัคคตา คือความมีจิตเป็นหนึ่ง

จตุตถฌาน (ฌานที่ ๔) ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ ไม่มีปิติ ไม่มีสุข มีแต่เอกัคคตา โดยในฌานที่ ๔ นั้น ในตำรากล่าวไว้ชัดเจนว่า ลมหายใจต้องดับด้วย คือจะไม่ถูกปรุงแต่งด้วยกายสังขาร ไม่เกี่ยวกับลม ซึ่งก่อนหน้านี้ท่านจะรู้ลมเข้าลมออกชัดเจน แม้จะไม่เคยทำอานาปานสติมาก่อน แต่พอลมดับ จิตเข้าไปสู่ความว่าง ก็ปราศจากลมหายใจ

พอเปรียบเทียบดูก็เข้าใจว่า ท่านได้ปฏิบัติมาถูกวิธีแล้ว จึงทำความเพียรต่อและก็เพียรทำอย่างนั้นไม่ขาด

ติดสมาธิ

เมื่อจิตสงบ ความอยาก “สงบแบบเดิม” ก็เกิดขึ้น การเรียนรู้ ครั้งใหม่จึงเริ่มจากการเห็นความยึดมั่นเอง

ท่านเล่าถึงเรื่องนี้ว่า ในแต่ละวัน จิตจะจดจ่ออยู่ว่า เมื่อไหร่ จะทำข้อวัตรเสร็จ จะได้ไปนั่งสมาธิ พอได้เวลาทำสมาธิ ก็ติด อยู่กับการทำสมาธิเพื่อให้จิตเกิดสมาธิเหมือนเคยอยู่เรื่อย ๆ อยากให้จิตเป็นอย่างนั้นอยู่ตลอด

แต่มันก็ไม่ได้เป็นแบบเดิม เกิดการดิ่งลงไปสู่ความว่าง แล้วมีนิมิตแบบใหม่ขึ้นมา เป็นผืนแผ่นดินที่ราบเรียบ จิตก็พุ่งดิ่ง ไปที่พื้นดิน พื้นดินก็แหวกออก ๆ และลึก ๆ ลงไปเรื่อย ๆ คราวนี้ ไม่ถึงที่สุด ท่านก็คิดว่า “ทำไมมันลึกลงไปในดินเรื่อย ๆ ไม่ถึง ที่สุดเสียที”

ครั้งแรกจิตดิ่งลึกลงไปที่หน้าอก แต่คราวนี้ดิ่งลึกลงไป ในพื้นดิน จึงเกิดความคิดกลัวอะไรบางอย่างขึ้นมาว่า ถ้าลงไป ได้ดินอาจจะเป็นนรกแน่ ทำไมต้องดิ่งลงไปดินอย่างนี้ เกิดความ วิตกและกลัวขึ้นมา ไม่อยากให้จิตดิ่งลงไปดินแบบนี้แล้ว

เพราะมีความจำเริญมากขึ้นมาว่าเคยทำกรรมที่จะทำให้เกิดกนกรมาก่อน

จิตก็เลยนึกฟุ้งขึ้นข้างบน ต้องการกลับมาอยู่กับร่างกายตนเอง แต่จิตกลับฟุ้งขึ้นๆ พื้นดินที่แหวกออกๆ ก็หุบเข้าๆ พอจิตฟุ้งพ้นพื้นดินแล้วก็ไม่ได้กลับเข้ามาที่ร่างกาย แต่ฟุ้งสูงลิ่วขึ้นไปอยู่เหนือท้องฟ้า เห็นท้องฟ้ากว้างใหญ่ไร้ขอบเขต และมีเมฆลอยอยู่

แต่จิตก็ยังฟุ้งขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ จนเห็นแต่ความเว้งว่างว่างเปล่า ขนาดนั้นก็ยังไม่หยุด ยังฟุ้งต่อไป ๆ อีก จนท่านคิดว่า “เอ๊ะ... ทำไมฟุ้งสูงขึ้นไปไม่หยุด” ก็เลยบังคับจิตว่า “หยุด” จิตก็หยุดนิ่งอยู่กับที่ พอจิตนิ่งอยู่ก็มีความสว่างจ้าไปทั้งหมด ท้องฟ้าขาวจ้า ใส

“ถ้าเป็นแบบนี้เราจะกลับเข้าหาร่างกายได้อย่างไร” พอคิดได้เท่านั้น ท่านก็นึกถึงกุฎิที่นั่งสมาธิอยู่ ภาพกุฎิก็ปรากฏขึ้นมา แล้วนึกถึงท่านั่งของตนเอง พอนึกได้เท่านั้น ความรู้สึกทั้งหมดก็กลับมาอยู่ที่ร่างกายทันที พระอาจารย์ต้นบอกว่าเข้ามาอย่างรวดเร็วมาก

พอเกิดความรู้สึกตัวแล้ว ท่านจึงได้เข้าใจวิธีการดึงจิตให้กลับมาสู่ร่างกายของตนได้ และเข้าใจเอาเองในเวลานั้นว่าการปฏิบัติที่ทำมาตั้งแต่ต้นทั้งหมดนั้นเป็นวิธีการที่ถูกต้องแล้ว

เมื่อท่านเข้าใจว่าตนเองปฏิบัติถูก จึงเพียรทำสมาธิอยู่
อย่างนั้น โดยเข้าใจว่า เมื่อปฏิบัติอยู่อย่างนี้เรื่อย ๆ ก็จะได้ละกิเลส
ได้เอง จึงพยายามจับความคิดที่พิจารณาร่างกายเป็นดิน เป็นน้ำ
เป็นไฟ เป็นลม อยู่อย่างนี้ตลอด จิตก็เกิดนิมิตที่สลับกันไป
บางทีก็ลงไปสู่ความว่าง บางทีก็พุ่งไปนั้นพุ่งไปนี้ ตามแต่อาการ
ของจิตที่มันจะเป็น ซึ่งตอนนั้นพระอาจารย์ตันก็ยังไม่ทราบ
และไม่ฉลาดพอในเรื่องจิต เป็นอยู่อย่างนี้จนใกล้จะออกพรรษา

เรื่องที่เล่าทั้งหมดนี้ พระอาจารย์บอกว่า ยังเป็นเรื่องของ
มิจจาสมาธิ อยู่ แต่ตอนนั้นยังไม่รู้ว่าเป็นมิจจาสมาธิ พอใกล้
จะออกพรรษา ท่านก็คิดว่า “ใกล้จะออกพรรษาแล้วนี่ ปัญญา
ที่รู้ทั่วถึงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอน ยังไม่ถึงความสิ้น
สงสัยเลย ความรู้เรื่องธรรมะก็ยังไม่แจ่มแจ้งเลย ได้แต่ความสงบ
ของจิตเฉย ๆ”

คิดแล้วก็วิตกไปว่า “เรายังปฏิบัติไม่เพียงพอหรือเปล่า”

จึงเร่งความเพียรหนักขึ้นอีก จำวัด (นอน) วันละ ๑ ชั่วโมง
ซึ่งท่านก็จำวัดวันละ ๑ ชั่วโมงมาก่อนหน้านี้แล้ว แต่เพิ่มเติมว่า
จะฉันอาหารวันละ ๕ คำ ครบ ๕ คำ หยุดทันที ไม่เกินนั้น

ด้วยความที่ฉันข้าวเพียงเท่านี้ ร่างกายของท่านก็ผอมลง
เรื่อย ๆ จนไม่มีแรง เดินก็เซ แต่ความรู้สึกภายในจิตกลับรู้สึกเบา
สบาย เดินไปเหมือนเท้าไม่ติดพื้น ร่างกายตอนนั้นยังพอทรง

อยู่ได้ แต่เพราะร่างกายฝ่ายผอม ทำให้มีอาการไม่สบายกาย
ต่าง ๆ ขณะที่จิตก็ไม่สนใจความไม่สบายของกายที่เกิดขึ้น สนใจ
แค่จิตอย่างเดียวว่า ถ้าจิตยังเบาสบายก็ไม่ใช่ปัญหาอะไร
ถึงขั้นคิดว่า กายจะตายไปก็ช่างมัน

หลวงสมาริ

วันหนึ่ง มีโยมมาเตือนสติท่านว่า “ร่างกายคนเราอยู่ได้
ด้วยอาหารนะท่าน นิมนต์ท่านฉันอาหารเถอะ ฉันน้อยจะทำให้
เสียสุขภาพได้”

ตอนนั้น พระอาจารย์รู้สึกขัดเคืองกับคำทักท้วงของโยม
คนนั้น คิดในใจว่า จะมายุ่งกับการปฏิบัติของเราทำไม แต่พอ
พิจารณาเห็นความขัดเคืองในใจที่เกิดขึ้น จึงได้สติขึ้นมากว่า เรามี
เจตนาดี แล้วก็กลับไปฉันอาหารเพิ่มขึ้น จาก ๕ คำเป็น ๑๐ คำ

โยมคนเดิมก็ท้วงอีกว่า ยังฉันน้อยไป ดูธาตุขันธ์ยังไม่เห็น
ดีขึ้นเลย ท่านจึงเพิ่มเป็น ๑๕ คำ เป็น ๒๐ คำ จนนับได้ว่า เวลา
คนเรากินอาหารนั้น จะอิ่มที่ประมาณ ๓๐ คำ

ด้วยความที่จิตเข้าถึงความสงบลึกได้บ่อย ๆ จนรู้สึกมีพลัง
เกิดขึ้นภายในจิต พระอาจารย์จึงอยากจะทดลองพลังจิตของ
ตนเอง อยากจะทดสอบสมาธิ อยากจะเหาะ อยากจะแสดง

อิทธิฤทธิ์ ซึ่งตอนนั้นท่านยังไม่เข้าใจว่า ที่จิตมีอาการอย่างนั้น เพราะตกไปข้างมิจฉาสมาธิแล้ว

พอจิตมีกำลังและรู้สึกตัวเบามาก ท่านจึงอยากจะทดลอง ก็เลยมหาวิธีเหาะ พระอาจารย์เล่าว่า ท่านขึ้นไปบนหอระฆัง ชั้นที่ ๓ ตั้งใจว่าจะเหาะ พอจะเหาะจริงๆ ก็ไม่กล้า เพราะกลัว ความสูง แล้วส่วนตัวท่านก็เป็นคนกลัวความสูงอยู่ด้วย เลยเริ่ม ลังเล อีกใจหนึ่งก็บอกว่า เราต้องเหาะให้ได้ ญาติโยมที่มาวัด จะได้เห็น เขาจะได้รู้ว่าศาสนานี้มีคุณค่าในการปฏิบัติจริงๆ พวกเขาจะได้พากันตั้งใจปฏิบัติ คิดจบก็เตรียมจะกระโดดอีกครั้ง

“กระโดดเลย เราตัวเบาอยู่แล้ว ยังไงก็เหาะได้แน่นอน” เสียงความคิดกระตุ้นอยู่ในใจ ท่านก็ก้าวข้ามลูกกรงหอระฆัง ไปยืนที่ขอบไม้ มือหนึ่งจับลูกกรงไว้ เตรียมปล่อยมือเพื่อที่จะเหาะ

ขณะนั้นความคิดหนึ่งก็ผุดขึ้นว่า “ถ้าเหาะไม่ได้แล้วตกลงไป เกิดขาหักแขนหัก ร่างกายพิการ เราจะทำอย่างไร”

จิตใจสับสน ยื้อกันไปมา ท่านตัดสินใจอยู่ถึง ๓ ครั้ง สุดท้ายก็ไม่กล้ากระโดด

เดินลงมาจากบันไดหอระฆังกลับเข้ากุฏิ อีกจิตหนึ่ง ที่อยากจะทดลองก็เย้ยตนเองว่า “ใจไม่กล้าหรือ ทำไมไม่มีศักดิ์ศรี ตั้งใจจะทำแล้วก็ต้องทำให้สำเร็จสิ ทำไมไม่ทดลองเหาะดู

หากเหาะได้ก็จะแสดงอิทธิฤทธิ์ให้คนได้รู้ ได้เห็นคุณค่าของศาสนาว่า คุณค่าของศาสนานี้มีการปฏิบัติที่เข้าถึงได้จริง”

ความคิดเหล่านี้ออกมาทับถมจิตจนรู้สึกขัดแย้งกับจิตที่เป็นแบบนี้ ทำให้เกิดความสับสน ฟุ้งซ่าน วุ่นวาย ไม่รู้ว่า จะแก้ไขจิตได้อย่างไร

ท่านพยายามหาหลักธรรมมาแก้ไขอาการนี้ของจิต จึงเอาหนังสือหลักสติปัฏฐาน ๔ มาอ่าน ซึ่งในสติปัฏฐาน ๔ จะว่าด้วยเรื่องของการพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม พออ่านจบก็เข้าใจเนื้อความของสติปัฏฐาน ๔ ในเวลานั้นว่า กายก็สักแต่ว่ากาย เวทนาจึงสักแต่ว่าเวทนา จิตก็สักแต่ว่าจิต ธรรมก็สักแต่ว่าธรรม

เมื่อเข้าใจข้อ จิตตานุปัสสนา จึงเทียบกับอาการที่จิตเป็นอยู่ว่า “จิตคิดก็เรื่องของจิต จิตไม่สงบก็เรื่องของจิต จิตซ่านก็เรื่องของจิต จิตสับสนก็เรื่องของจิต จิตวุ่นวายก็เรื่องของจิต ฯลฯ เพราะจิตสักแต่ว่าจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตน เรา เขา”

ได้เข้าใจอย่างนี้ จิตก็เกิดความสงบขึ้นมาทันที

แก้มิจนาสมาธิด้วยสติปัฏฐาน ๔

เมื่อจิตสงบแล้ว จึงนำเอาหลักสติปัฏฐาน ๔ ที่พิจารณาได้นั้น มากำหนดรู้ต่อในเวลานั้นว่า กายานุปัสสนา เราก็ดัดเจนแล้วในเรื่องการพิจารณาเห็นกายเป็นธาตุ ๔ จึงกำหนดลงไปเป็นธาตุแห่งกายนี้ว่า เมื่อร่างกายได้สลายเป็นธาตุ ๔ เป็นดิน น้ำ ไฟ ลม แล้ว เวทนานุปัสสนา คือสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ ที่อาศัยกายเกิดขึ้นก็ต้องดับไปด้วย

ขณะนั้น ปรากฏว่าจิตโผล่เด่นขึ้นมา ไม่มีกาย เหลือแต่จิต (จิตตานุปัสสนา) ท่านก็กำหนดดูว่า จิตในเวลานั้นมีอารมณ์อะไรปรากฏอยู่หรือไม่ จิตมีราคะ โทสะ โมหะ อย่างใด อย่างหนึ่งอยู่หรือไม่ พอเห็นว่าไม่มีสักอย่าง รู้ว่าจิตก็เป็นเพียงแค่ความคิดอันหนึ่งที่ผุดเกิดขึ้น กำหนดดูความคิดนั้นว่าเป็นกุศลธรรม อกุศลธรรม หรืออัปยาคตธรรม (ธัมมานุปัสสนา)

จากนั้น ท่านก็นำหลักการของสติปัฏฐาน ๔ ไปปฏิบัติด้วยการเดินจงกรมแล้วแยกจิตออกเป็นกุศลและอกุศล กำหนดรู้ว่า “จิตนี้เป็นกุศล” “จิตนี้เป็นอกุศล” ในภาวะความคิดที่เกิดขึ้นก็เพียงแค่ทักความคิดตรงๆ ว่า “นี่กุศลจิต” “นี่อกุศลจิต” ปรากฏว่าจิตเกิดความเป็นกลางขึ้นมาเอง

เมื่อจิตลงสู่ความเป็นกลางได้ กุศลเกิดขึ้น พอรู้ปั๊บ จิตก็ว่าง อกุศลเกิดขึ้น รู้ปั๊บ จิตก็ว่าง เกิดเป็นความสงบล้ำลึกอยู่ใน

จิตปรากฏเหมือนเป็นก้อนใสสว่างจำขึ้นที่ท่ามกลางอก ปล่อยวางความคิดทั้งมวล เหลือแต่ความรู้ในจิตที่มีอาการใส ๆ ออกมาท่ามกลางอกตลอดเวลา ตอนนั้นไม่ว่าอารมณ์ใดเข้ามากระทบก็ไม่อาจกระเทือนถึงจิตนี้ได้ อารมณ์ทุกอารมณ์พอมาสัมผัสกับกระแสใส ๆ ที่ออกมาจากจิต ก็ดับไปเอง เข้าไปไม่ถึงตัวจิต

พระอาจารย์ต้นประคองรักษาจิตไว้กับสติปัฏฐาน ๔ อย่างนี้จนถึงวันออกพรรษา ก็ยังไม่เห็นว่าจะได้รู้ทั่วถึงธรรมของพระพุทธเจ้าตามที่ได้อธิษฐานไว้ จึงคิดว่า “เราจะต้องลาสิกขา” แต่ก็รู้สึกเสียดายความสงบของจิตอยู่ ขณะเดียวกันก็ไม่ว่าจะปฏิบัติอย่างไรให้ก้าวหน้าไปกว่าเดิม

ในที่สุดก็ไปขอลาสิกขากับเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสท่านบอกว่า “ซึ่งน้ำหนักใจดูให้ดี ๆ ว่า ระหว่างอยากจะลาสิกขากับอยากจะอยู่ต่อ อย่างไหนมากกว่ากัน”

เวลานั้น ท่านนึกเสียดายข้อปฏิบัติทั้งหมดที่เคยปฏิบัติมา คิดว่าถ้าลาสิกขาออกไป คงไม่มีเวลาปฏิบัติภาวนาอย่างนี้อีก แต่เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติในระดับต่อไปได้อีก เพราะไม่รู้จะปฏิบัติต่ออย่างไร ไม่มีใครชี้แนะ ไม่มีใครบอก เจ้าอาวาสเองก็บอกว่า ไม่เคยมีประสบการณ์ทางจิตแบบนี้มาก่อน

ทบทวน ชั่งน้ำหนักในใจดูแล้วก็เห็นว่าความอยากทั้งสอง
อย่างนั้นเท่ากัน ใจหนึ่งก็อยากจะลาสิกขา ใจหนึ่งอยากจะอยู่
ปฏิบัติต่อ มีน้ำหนักเท่า ๆ กัน ท่านจึงตกลงใจว่า ถ้าน้ำหนัก
เท่ากันอยู่ ก็อย่าเพิ่งตัดสินใจอะไร รอเวลาไปก่อน

ได้พบกับหลวงปู่คำสุข ญาณสุโข

วันหนึ่ง ช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๓ เวลาประมาณ
หนึ่งทุ่ม มีรถยนต์วิ่งเข้ามาจอดหน้ากุฏิเจ้าอาวาส พระอาจารย์ตัน
เดินออกไปดูก็เห็นภิกษุชรารูปหนึ่งซึ่งไม่ทราบว่าเป็นใคร
มาพร้อมกับพระอุปัฏฐาก ๑ รูป เห็นเจ้าอาวาสกำลังก้มกราบ
ภิกษุชรานั้นอยู่ ท่านจึงเข้าไปกราบด้วย

เจ้าอาวาสจึงบอกว่า “นี่คือหลวงปู่คำสุข ญาณสุโข มาจาก
เพชรบูรณ์ ท่านต้นไปจัดเตรียมกุฏิที่พักให้หลวงปู่ด้วยนะ”

พระอาจารย์ตันทราบภายหลังว่า หลวงปู่คำสุข ญาณสุโข
เป็นลูกศิษย์หลวงปู่ขาว อนาลโย ส่วนหลวงปู่ขาวก็เป็นลูกศิษย์
ของหลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต ตอนนั้นยังไม่รู้จักก็เลยนึกว่าท่านเป็น
พระหลวงปู่หลวงตาทั่วไป ไม่ได้คิดว่าเป็นพระปฏิบัติ

หลวงปู่เดินทางมาจากวัดป่าชัยคำกอง จังหวัดเพชรบูรณ์
ระหว่างทางได้ไปทำกิจธุระ แล้วแวะพักที่วัดอรัญญบรรพต

(วัดหลวงปู่เหรียญ วรลาโภ) จังหวัดหนองคาย หนึ่งคืน วันนั้น ท่านเดินทางมาจากวัดอรัญญบรรพต จะไปกราบพระธาตุของ หลวงพ่อชา สุภทฺโท วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี

แต่ในคืนที่หลวงปู่พักอยู่วัดอรัญญบรรพตนั้น ท่านเล่าว่า ได้เกิดสมาธินิมิต เห็นดาวประกายพุกกะสุสว่างสดใสเกิดขึ้นที่ วัดป่านาดีสีสุก หลวงปู่พูดกับคนขับรถว่า “เอ... ที่วัดป่านาดีฯ นี้ น่าจะมีอะไรดีๆ แน่ คืนนี้เราจะพักค้างคืนที่วัดป่านาดีฯ ก่อน ค่อยไปวัดหนองป่าพง”

เดิมทีหลวงปู่บอกกับคนขับรถไว้ว่าจะตรงไปค้างคืนที่ วัดหนองป่าพงเลย ไม่ได้แวะที่วัดป่านาดีฯ แต่พอท่านเห็นนิมิต เป็นดาวประกายพุกกะสุเกิดที่วัดป่านาดีฯ ท่านก็เลยเปลี่ยนแผน แวะมาที่นี้ และนั่นเองที่ทำให้พระอาจารย์ตันได้มีโอกาสมพบกับหลวงปู่คำสุข

ยา ๓ ราก ของพระกรรพฐา

หลังจากเจ้าอาวาสสนทนากับหลวงปู่คำสุขได้พอสมควร แก่เวลาแล้ว พระอาจารย์จึงได้พาหลวงปู่เข้ากุฏิที่จัดเตรียมไว้ พอหลวงปู่นั่งลงบนเตียง ท่านก็เรียกให้เข้าไปนั่งใกล้ๆ แล้ว เทศน์เรื่องการปฏิบัติกรรมฐานให้พระอาจารย์ตันฟัง

หลวงปู่บอกว่า “เป็นพระกรรมฐานต้องกินยา ๓ รากของพระกรรมฐานนะ ถ้าใครกินยา ๓ รากของพระกรรมฐานได้ พระรูปนั้นจะอยู่ได้ยืดยาวในศาสนานี้ ท่านต้นได้กินหรือยัง”

พระอาจารย์ต้นสงสัยว่ายา ๓ รากของพระกรรมฐานคืออะไร จึงได้กราบเรียนถามหลวงปู่

หลวงปู่ตอบว่า “ยา ๓ รากนี้ เป็นยาที่หลวงปู่มันให้ไว้กับพระกรรมฐานทุกรูปที่เป็นลูกศิษย์ของท่าน ใครได้กินยา ๓ รากนี้จะเข้าถึงที่สุดแห่งทุกขได้

ยารากที่ ๑ คือ อินทริยสังวร (การสำรวมอินทริย์)

ยารากที่ ๒ คือ โภชนมัตตัญญูตา (ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค)

ยารากที่ ๓ คือ ชาคริยานุโยค (การตั้งใจทำความเพียรไม่เห็นแก่นอน)

[อภิณหกสูตร อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต]

ผู้ที่บวชเข้ามาฝึกกรรมฐานแล้วไม่กินยา ๓ รากนี้ ไม่มีทางเข้าถึงธรรมะอันเป็นสัจธรรม จะอยู่ในศาสนานี้ได้ไม่นาน”

จากนั้นท่านก็อธิบายต่อว่า อินทริยสังวรคืออะไร โภชนมัตตัญญูตาคืออะไร ชาคริยานุโยคคืออะไร

ขณะที่ฟัง พระอาจารย์ก็คิดว่า “เทศนาแบบนี้ เราไม่เคยได้ยินได้ฟังเลย” จึงเกิดความปีติยินดีในเรื่องที่หลวงปู่เทศน์อย่างมาก

เทศน์จบหลวงปู่ก็ชวนว่า “ท่านต้น ไปอยู่กับเรานะ เราจะเอาของดีให้”

ตอนนั้นพระอาจารย์อยากรู้ว่า ของดีนั้นคืออะไร จึงคิดจะไปอยู่กับท่าน เพราะอยากได้ของดี แต่ถ้าจะไปอยู่กับหลวงปู่ก็ต้องมีข้อปฏิบัติที่สามารถทำได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ ต้องมีข้อปฏิบัติที่สร้างความพร้อมให้กับจิตมากกว่านี้ คำเทศน์ของหลวงปู่กระตุ้นให้เกิดความอุตสาหะอย่างมาก

อธิฐานจงกรม

คืนนั้น เมื่อพระอาจารย์ต้นฟังเทศน์หลวงปู่คำสุขจบแล้ว ก็กราบลาท่านกลับกุฏิ ถึงกุฏิก็เข้าทางจงกรมทันที ก่อนจะเดินจงกรมได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า

“การเดินจงกรมของข้าพเจ้าในครั้งนี้ หากไม่สามารถพิจารณาหลักธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติที่ดำเนินจิตต่อไปได้ดีกว่าเดิม ก็จะไม่ไปอยู่กับหลวงปู่ แต่หากมีข้อปฏิบัติอันเป็นเส้นทางที่เราสามารถดำเนินสืบต่อไปได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในตอนนี้ ก็จะตัดสินใจไปอยู่กับหลวงปู่”

เมื่อคิดเช่นนั้นแล้ว พระอาจารย์จึงได้นั่งทบทวนคำเทศน์ของหลวงปู่ แล้วพิจารณาว่า บรรดาข้อปฏิบัติทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อการรู้แจ้งธรรมนั้น เราควรจะใช้หลักธรรมข้อใด จึงคิดค้นหาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน นับตั้งแต่วันที่พระองค์ตรัสรู้ จนถึงวันปรินิพพาน เท่าที่ได้เคยเรียนรู้มาทั้งหมด

เดินจงกรมคิดทบทวนกลับไปกลับมาราว ๆ หนึ่งชั่วโมง ก็ปรากฏมีข้อธรรมผุดขึ้นมาเป็นภาษาบาลีว่า “มชฺฌิมาปฏิปทา”

เมื่อพิจารณาเห็นว่า การเดินสายกลางเท่านั้นจึงจะเป็นการปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความรู้แจ้งสัจธรรมได้ ซึ่งมีชฺฌิมาปฏิปทา ก็คือ มรรค ๘ นั่นเอง

ท่านจึงอธิษฐานว่า “เราจะเดินจงกรมพิจารณามรรค ๘ จนแจ่มแจ้งแก่ใจของตน หากไม่แจ่มแจ้งแก่ใจ จะไม่หยุดเดินจงกรมเด็ดขาด”

จากนั้นก็ยกเอามรรค ๘ มาเป็นที่ตั้งแห่งการพิจารณา เดินจงกรมพิจารณามรรค ๘ กลับไปกลับมาอยู่อย่างนั้น

พิจารณาหนทางเพื่อความรู้แจ้ง

เมื่อพิจารณามรรค ๘ ไปตามลำดับ ตั้งแต่สัมมาทิฏฐิ จนถึงสัมมาสมาธิ ก็ได้เห็นว่า การดำเนินตามมรรค ๘ นั้น

จะต้องดำเนินตามมรรคข้อที่ ๑ คือ สัมมาทิฏฐีก่อน จึงจะถูกต้อง ตามหลักของมรรค สิ่งที่ทำมาตั้งแต่แรกเริ่มนั้น เราเริ่มนั่งสมาธิก่อน สมาธิที่ทำก่อน จึงมีผลกลายเป็น มิจาสมาธิ เพราะเป็นสมาธิที่ไม่มีสัมมาทิฏฐิรองรับ

พระอาจารย์ตันเปรียบเทียบกับว่า **“เหมือนการปลูกต้นไม้ ก็ต้องเอารากลงพื้นดิน ไม่ใช่เอายอดลงพื้นดิน”**

ดังนั้น สัมมาทิฏฐิ คือ รากฐานของอริยมรรค

ส่วน สัมมาสมาธิ คือ ยอดของอริยมรรค

ท่านพิจารณาต่อไปว่า สัมมาทิฏฐิคืออะไร โดยเทียบเคียงตามตำราที่เคยเรียนมาว่า สัมมาทิฏฐินั้น ต้องเห็นทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ เห็นความดับทุกข์ และเห็นทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

การเห็นทุกข์นั้นคือเห็นอะไร ตามตำราที่กล่าวไว้ว่า ต้องเห็นธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ आयตนะ ๖ ตามความเป็นจริง การรอบรู้ในธาตุ ๔ นี้ ท่านได้ปฏิบัติมาจนชำนาญแล้ว จึงกำหนดได้ทันทีว่า ธาตุ ๔ นี้คือ ทุกข์ (ทุกข์สัจจะ)

การเห็นเหตุให้เกิดทุกข์นั้นคือเห็นอะไร ก็เกิดความรู้ขึ้นว่า คือการเห็น ตัณหา (ความอยาก) ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับทุกข์ (ธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ आयตนะ ๖) หมายถึง การหยั่งเห็นอาการ

แห่งกายกับจิตที่เกิดมาจากต้นหาอันมีในภพก่อน จึงไม่ควรสร้างเหตุแห่งทุกข์ใหม่ (ต้นหาใหม่) เพิ่มเติมจากเหตุเดิมที่ส่งผลอยู่ก่อนแล้ว จึงกำหนดต้นหาไว้ว่า เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ใหม่ (สมุทัยสังขะ)

ส่วนการเห็นความดับไปของทุกข์คือเห็นอะไร คำตอบที่เกิดจากการหยั่งทราบก็คือ การเห็นความดับไปของต้นหา เพราะเมื่อต้นหาดับ ทุกข์ก็ดับไปด้วย หากต้นหาไม่ดับ ทุกข์ก็ย่อมดับไม่ได้ ท่านจึงได้พิจารณาข้อเท็จจริงภายในตนเองว่า ขณะนี้เรามีต้นหาหรือไม่ ก็มองไม่เห็นอาการของต้นหาในใจ แล้วทำไมยังรู้สึกว่ามีทุกข์อยู่ ก็ได้คำตอบว่า ทุกข์ที่เป็นอยู่นี้คือทุกข์เดิม เรียกว่า ทุกข์แท้ เป็นผลมาจากต้นหาที่มีมาจากภพก่อน แก้ไขไม่ได้ มีแต่ต้องยอมรับ

ท่านพิจารณาเห็นว่า ที่ต้องแก้ นั่นคือ ต้นหาที่เกิดจากทุกข์เดิม อันเป็นตัวบีบคั้นให้เกิดทุกข์เพิ่ม ตรงนี้ต่างหากคือสิ่งที่ต้องแก้ หมายถึงการละต้นหาที่กระทำต่อความทุกข์ในขณะนั้น เพราะหากไม่กำหนดรู้ทุกข์เพื่อที่จะยอมรับทุกข์ในขณะนั้น ต้นหา ก็จะยังแฝงอยู่กับทุกข์ คอยบีบคั้นให้เกิดทุกข์ซ้ำ

ส่วนทุกข์เดิมที่มีอยู่ ก็ปล่อยให้มีไป เพราะทุกข์เดิมนั้นเป็นสังขะแท้

เมื่อไม่ปฏิเสธทุกข์เดิมที่เกิดขึ้น ต้นหาก็ไม่เกิดในขณะนั้น และการเห็นความไม่มีต้นหานั้นอยู่เรื่อย ๆ ก็เรียกว่า เห็นความดับไปของทุกข์ (นิโรธสัจจะ)

พอพิจารณามาถึงตรงนี้ ท่านก็คลายความสงสัยในหลายสิ่งหลายอย่างที่เคยสงสัยมาก่อน แล้วพิจารณาต่อว่า ที่ว่าเห็นมรรคนั้นคือเห็นอะไร จิตก็หยั่งเข้าไปพิจารณาข้อมรรค ความรู้ก็ผุดขึ้นมาว่า เห็นมรรคนั้น คือการเห็นข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ ซึ่งข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์นั้น ก็คือ

การเห็นทุกข์ที่กำลังปรากฏอยู่ โดยไม่ปฏิเสธ

เห็นต้นหาที่บีบคั้นจิตให้ทุกข์ต่อจากความทุกข์เดิม

เห็นความดับของต้นหาที่บีบคั้นจิตให้ทุกข์แล้วดับไป

การเห็นทั้งหมดนี้คือ มรรค เรียกว่า “**สัมมาทิฏฐิมรรค**”
จิตเกิดความเข้าใจอย่างนั้น

พระอาจารย์ต้นทบทวนอริยสัจ ๔ อยู่หลายรอบ จนเกิดความเข้าใจมรรคข้ออื่นๆ ตามมา

หากดำเนินมรรคตามกรอบความเข้าใจนี้ย่อ ๆ ซ้ำ ๆ จะเป็น การปรีวิภูฏ (เวียนรอบรู้) ตามแบบที่กล่าวไว้ในปรีวิภูฏ ๓ อากาโร ๑๒ ได้ เพราะเมื่อสัมมาทิฏฐิมรรคบริบูรณ์แล้ว สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ

สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ก็จะมีบริบูรณ์เอง
นั่นหมายถึงถ้าเราเจริญสัมมาทิฐิได้ถูกต้อง ก็จะได้สัมมาสมาธิ
ที่ถูกต้องเอง สมาธิที่เกิดขึ้นจะไม่นับเป็นมิจฉาสมาธิเด็ดขาด

เป็นอันว่า ได้พิจารณาเนื้อความจนเข้าใจง่ายสำหรับ
ท่านเองแล้วในเวลานั้น

องค์ธรรมไหลรวมลงในจิต

เมื่อพิจารณาจนเข้าใจแล้ว จิตของท่านก็ปลอดโปร่งขึ้น
อย่างแปลกประหลาด สักพักปรากฏมีกระแสความรู้ไหลรวมลง
ที่ท่ามกลางอก ต่อมาก็รวมเข้าเป็นดวงความรู้ใสสว่าง รู้สึก
กายเบา จิตเบา และรู้สึกตัวทั่วพร้อมในกายในจิตทั่วทุกส่วน
การพิจารณาธรรมก็หยุดไปเอง เหลือเพียงผู้ดูดวงความรู้
ซึ่งรวมกันที่กลางอกนั้นอยู่เฉยๆ

อาการที่เกิดขึ้นนี้ พระอาจารย์ต้นบอกว่าคล้ายกับตอนที่
พิจารณาสติปัฏฐาน ๔ ต่างกันที่เวลาพิจารณามรรค ๘ จะเกิด
องค์ความรู้ของมรรค ๘ แวดล้อมจิต ไม่เหมือนการพิจารณา
สติปัฏฐาน ๔ ซึ่งจะเกิดเป็นดวงจิตผ่องใส สว่างไสวออกมา
ตัดกระแสที่ผ่านเข้ามาทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ได้พิจารณา
อารมณ์ เพราะอารมณ์ถูกตัดด้วยกำลังของสติ

แต่ดวงความรู้ของมรรค ๘ นี้ ได้พิจารณาอารมณ์ผ่าน อริยสัจ ๔ ทุกอารมณ์ ทำให้สามารถกำหนดรู้ทุกข์ได้ทัน รู้เหตุให้เกิดทุกข์ได้ทัน รู้การดับทุกข์ และรู้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ได้ เป็นการรู้เท่าทันอารมณ์ทุกอารมณ์ เกิดความแน่ชัดขึ้นมาในจิตว่า “นี่ต้องเป็นหนทางที่ถูกต้องแน่แล้ว”

แต่ในขณะนั้น ท่านก็ยังไม่เห็นว่าเกิดการละกิเลสใดๆ ได้

คตินั้นทั้งคติน ดวงความรู้นี้ปรากฏอยู่ท่ามกลางอกตลอค เวลาไม่เสื่อมคลาย คอยทำหน้าที่พิจารณาทุกอย่างที่ผ่านเข้ามา ในจิต ท่านจึงบอกกับตัวเองว่า “เราสามารถอาศัยข้อปฏิบัตินี้ ไปอยู่กับหลวงปู่คำสุขได้ ไม่ต้องลาสิกขาแล้ว”

จึงตัดสินใจไปอยู่กับหลวงปู่คำสุข

มอบตัวเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้วัตร

วันรุ่งขึ้น หลังจากฉันเข้าเสร็จ หลวงปู่พาพระอาจารย์ตัน ไปกราบพระธาตุของหลวงพ่อบุชาที่วัดหนองป่าพง จากนั้น ค่อยพาไปอยู่กับท่านที่วัดป่าชัยคำทอง จังหวัดเพชรบูรณ์ และจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่ พร้อมกับพระอุปัชฌาย์ ๑ รูป รวมเป็น ๓ รูป ซึ่งเป็นพรรษาที่สอง (พ.ศ. ๒๕๔๔) ของการอุปสมบท

หลวงปู่คำสุขมีปฏิปทารักษาสัจวัตรที่สืบทอดมาจาก หลวงปู่ขาว อนาลโย อย่างยิ่งยวด ท่านสอนข้อวัตรทั้งหมด

ที่ได้ศึกษามาจากหลวงปู่ขาว แก่พระอาจารย์ต้นตลอดทั้งพรรษานั้น หลวงปู่บอกว่า

“ข้อวัตรที่เราจะสอนนี้เป็นข้อวัตรของหลวงปู่มัน เราศึกษา
มาจากหลวงปู่ขาว อนาคตโย หลวงปู่ขาวศึกษามาจากหลวงปู่มัน
ภูริทัตโต ท่านต้นต้องศึกษาและรักษาข้อวัตรนี้ไว้นะ เพราะ
ในเวลานี้พระสายกัมมัฏฐานที่รักษาข้อวัตรนี้ไว้มีน้อยลงแล้ว
มีเพียงหลวงตามหาบัวหรือลูกศิษย์ของท่านเท่านั้นที่พอจะ
รักษาไว้ได้ นอกจากนั้นก็ไม่ค่อยมีแล้ว สมัยก่อน วัดป่าทุกวัด
ในเขตนี้ (ภาคอีสานและภาคเหนือบางส่วน) จะใช้ข้อวัตรของ
หลวงปู่มันทั้งหมด จะไม่มีข้อวัตรของครูบาอาจารย์รูปนั้น ครูบา
อาจารย์รูปนี้เหมือนทุกวันนี้ จะใช้เฉพาะข้อวัตรของหลวงปู่มัน
เท่านั้น แต่ทุกวันนี้มีการแบ่งแยกว่าข้อวัตรของครูบาอาจารย์
รูปนั้น ของครูบาอาจารย์รูปนี้ จนกระทั่งที่เรียกว่า ข้อวัตร
หลวงปู่มันก็เริ่มจะหายไป”

ดังนั้น หลวงปู่จึงได้ทุ่มเทสอนข้อวัตรทั้งหมดให้ เพราะ
ท่านบอกว่า “หากทำข้อวัตรยังไม่เป็น ภาวนาอย่างไร ก็จะไม่
ก้าวหน้า”

พระอาจารย์ต้นจึงได้ถวายตัวเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้การทำ
ข้อวัตรกับหลวงปู่ ในระหว่างที่เรียนรู้การทำข้อวัตรนั้น ก็มัก
จะโดนหลวงปู่ดุต่อาอยู่ตลอด และคอยกำกับให้ทำโน่นทำนี่

อยู่ไม่ห่างไม่ว่าจะเป็นการพับผ้า หลวงปู่ก็มายืนกำกับ พูดเสียงดูว่า “ไฉ่ตันมันพับผ้าไม่ถูกข้อวัตร”

ในตอนนั้น พระอาจารย์ก็ยอมรับว่า รู้สึกขัดเคืองอยู่เล็กน้อย เพราะยังไม่พร้อมที่จะถูกดูดำหรือตำหนิจากท่าน แต่ก็ยอมทำตามที่ท่านว่ากล่าวจนแล้วเสร็จได้ทุกเรื่อง

อารมณ์กระทบจิตจนเกิดทุกข์

เวลาหลวงปู่สอนการทำข้อวัตร ท่านจะสอนด้วยวิธีควบคุมบังคับให้ทำเรื่องนั้นจนเสร็จ ถ้าไม่เสร็จก็จะไม่ให้เลิกทำ ตอนนั้นพระอาจารย์ตันก็ยังไม่ค่อยเข้าใจว่าข้อวัตรจะต้องทำอย่างนี้จริงหรือ เพราะก่อนหน้านี้จะมาพบหลวงปู่ ก็เคยอ่านข้อวัตรปฏิบัติที่มีในตำรามาเหมือนกัน บางอย่างก็ขัดกับความรู้ที่ได้เรียนมา

พระอาจารย์เล่าว่า หลวงปู่จะสอนด้วยวิธีที่รุนแรง ใช้คำตำหนิ ใช้คำพูดดูดำ ชี้โทษด้วยคำพูดที่รุนแรงจนกระทบกับความรู้สึกภายใน ทำให้เกิดอารมณ์ขุ่นมัว อึดอัดใจมาก

จิตที่เคยเป็นสมาธิก็กลับไม่เป็นสมาธิ แม้พยายามจะนั่งสมาธิให้สงบ ก็ไม่สงบ จนเกิดความคิดตำหนิและรู้สึกขัดแย้งกับหลวงปู่อยู่เสมอ เพราะไม่พอใจการสอนในลักษณะเช่นนี้

ตัดพ้ออยู่ในใจว่า “การสอนข้อวัตรควรจะพูดดี ๆ ก็ได้ไม่เห็นจะต้องดุด่ากันรุนแรงขนาดนี้”

ตอนนั้น จิตของท่านยังไม่ฉลาดพอที่จะเรียนรู้ข้อวัตรเข้าใจสิ่งที่ท่านสอนว่าเป็นเพียงการดุด่า จึงถูกอารมณ์บีบคั้นจิตให้เกิดทุกข์

ดวงความรู้ที่เคยเกิดขึ้นรองรับจิตในคราวก่อนนั้นก็เสื่อมไป เพราะถูกดุด่าอยู่ทุกวัน จิตรับกระทบแต่อารมณ์และตั้งรับไม่ทัน บางครั้งก็นึกอยากจะลาสิกขา เพราะรู้สึกว่จิตใจย่ำแย่ลงกว่าเดิม พยายามจะเลี้ยวไม่เข้าหาหลวงปู่ก็ไม่ได้ เพราะในวัดมีพระอยู่แค่ ๓ รูป อย่่างไรก็ต้องเจอกันทุกวัน

บางครั้งแค่เห็นท่านเดินมาแต่ไกล ก็เกิดความกลัวขึ้นมาว่าท่านจะเรียกใช้ให้ไปทำข้อวัตร ซึ่งจะต้องโดนดุด่าอีกแน่ ๆ จึงพยายามเดินหลบไปทางอื่น แต่สุดท้ายท่านก็จะให้พระอีกรูปมาเรียก แล้วถูกดุด่าเช่นเดิม จึงรู้สึกทุกข์ใจมาก ตลอดเวลา ๓ เดือนนั้น หาคความสงบในใจไม่ได้เลย ซึ่งต่างจากพรรษาแรกมาก พรรษาแรกยังได้พบกับความสงบบ้าง แต่พรรษาที่สองนี้ไม่เคยเจอเลย รู้สึกขัดเคืองกับหลวงปู่เพราะต้องถูกดุด่าทุกวัน

ชาวบ้านละแวกนั้นร่ำลือว่า หลวงปู่เป็นพระอรหันต์ พระอาจารย์ตันก็เกิดความกังวลว่า “ถ้าเราขัดแย้งกับพระอรหันต์ เราคงจะมีวิบากกรรมไปตกนรกแน่ ๆ”

พอพูดถึงนรกก็ยิ่งหวาดกลัว คิดอยู่ตลอดเวลา “เอ... จะทำอย่างไร เราถึงจะสามารถพ้นจากนรกได้ พ้นจากความขุ่นมัวภายในจิตได้”

แต่เมื่อมองเข้าไปที่จิต ก็เห็นแต่ความวุ่นวาย ได้แต่รำพึงว่า “ทำไมจิตเราถึงได้วุ่นวายอย่างนี้” และเริ่มคิดหาที่พึ่งของจิตขึ้นมาว่าอะไรที่จะเป็นที่พึ่งให้กับเราได้บ้าง เพราะจิตปั่นป่วน กระวนกระวายด้วยความกลัวอยู่ทุกขณะ

หาที่พึ่งให้กับจิต

จากนั้น พระอาจารย์ตันก็พยายามหาสิ่งที่จะมาเป็นที่ยึดพึ่งทางใจเพื่อให้ใจสงบ จึงได้คุกเข่ามองหน้าพระประธานในศาลา แล้วอธิษฐานจิตขอให้พระประธานเป็นที่พึ่ง แล้วก้มลงกราบ ๓ ครั้ง

กราบเสร็จแล้วก็มององค์พระ อธิษฐานว่า “ขอท่านจงเป็นที่พึ่งให้กับข้าพเจ้าด้วย ทำให้เกิดความสงบระงับทางใจให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”

ก้มลงกราบอีกรอบ แต่จิตยังไม่เกิดความสงบระงับ นั่งสมาธิอย่างไรก็ไม่สงบ ยิ่งนั่งก็ยิ่งวุ่นวายปั่นป่วนกว่าเดิม จิตใจรวนเรหาหลักยึดพึ่งไม่ได้ ล่องลอยไปตามกระแสของอารมณ์

เหมือนหุ่นถูกพัดปลิวไปตามลม หาที่รองรับยึดเหนี่ยวไม่ได้
 เพ่งดูหน้าพระพุทธรูปให้ใจสงบ ก็ไม่สงบ กลับเกิดความร้อนรุ่ม
 อึดอัดทรมานใจมากในเวลานั้น คิดแต่ว่าจะทำอย่างไรหนอ ๆ
 จึงจะสงบระงับอารมณ์ในใจได้

พระอาจารย์เดินเข้าไปในห้องที่อยู่ในศาลา ปิดประตูแล้ว
 นั่งลงกับพื้นด้วยความอ่อนใจ ตั้งคำถามในใจว่า “หากในโลกนี้
 ยังพอมีที่พึ่งอยู่ ที่พึ่งนั้นคืออะไร ข้าพเจ้าขอพึ่งสิ่งที่พึ่งได้จริง ๆ
 มีอะไรที่สามารถพึ่งได้จริง ๆ บ้าง ข้าพเจ้าจะขอพึ่งสิ่งนั้น”

ในขณะนั้น จิตของท่านเรียกร้องไขว่คว้าหาที่พึ่งที่จะ
 ยึดพึ่งได้ ถ้าหากยังมีอยู่ก็จะขอพึ่งสิ่งนั้น พระอาจารย์บอกว่า
 ตอนนั้นรู้สึกว่ สิ่งที่เราเคยพึ่งมาก่อนตามรูปแบบพิธีกรรม
 และพระรัตนตรัยตามความหมายความเข้าใจที่เคยถูกปลูกฝังมา
 ก็ไม่สามารถพึ่งสิ่งนั้นได้จริง ๆ จึงได้เรียกร้องหาที่พึ่งอื่นที่คิดว่า
 จะมีและสามารถยึดพึ่งได้

ท่านจึงเกิดคำถามว่า หรือว่าพระพุทธศาสนาในยุคนี้
 ไร้ที่พึ่งเสียแล้ว ไม่มีอะไรที่จะเป็นที่พึ่งได้จริง ๆ แล้ว แม้จะมี
 รูปเคารพ วัตถุมงคล เครื่องราง ของขลัง เต็มศาลาอยู่
 ในเวลานี้ แต่ก็ยังไม่สามารถเป็นที่ยึดพึ่งให้กับจิตได้ ทำให้รู้สึก
 อ่อนใจ ท้อแท้ ไม่สามารถจะบวชอยู่ต่อได้อีก จึงตัดสินใจ
 ลาสิกขา

พระอาจารย์เล่าถึงตอนสำคัญนี้ว่า ในขณะที่ตัดสินใจว่าจะลาสิกขานั้น เกิดมีเสียงผุดดังขึ้นมาต่อหน้าว่า

“พระพุทเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ทำไมไม่พึ่ง”

เสียงนั้นก้องกังวานมาก ไม่รู้ว่างดังมาจากไหน ไม่เห็นเจ้าของเสียง ตอนนั้นพระอาจารย์นึกประหลาดใจว่าเสียงนี้มาจากไหน เหมือนดังออกจากใจของท่าน แต่ก็ไม่ใช่ เพราะได้ยินเสียงคนพูดจริงๆ เหมือนมีคนมาพูดที่หู เสียงพูดก็ดังก้องกังวาน ไม่เหมือนเสียงคนทั่วไป

แม้จะสงสัยที่มาของเสียง แต่พอได้ยินว่า “พระพุทเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ทำไมไม่พึ่ง” ก็รู้สึกสัมผัสได้กับคำว่า พระพุท พระธรรม พระสงฆ์ ที่แผ่ซ่านเข้าไปในจิตทันที

แต่ก็คิดต่อว่า “เราก็พึ่งพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ มาแต่ไหนแต่ไรแล้วนะ ทำไมจึงบอกว่าเราไม่ได้พึ่ง หรือว่าที่ผ่านมามาเราไม่ได้พึ่งพระพุท พระธรรม พระสงฆ์จริงๆเลย”

ท่านจึงลองตั้งจิตอธิษฐานขึ้นมาว่า “หากว่า พระพุท พระธรรม พระสงฆ์ ที่สามารถยึดพึ่งได้จริงๆ ยังมีอยู่ ข้าพเจ้าก็จะขอยึดพึ่งพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ ที่สามารถพึ่งได้

อันนั้น พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ไม่สามารถฟังได้
ก็จะไม่ขอฟัง”

จิตเข้าถึงพระรัตนตรัย

พระอาจารย์ได้ตั้งจิตอธิษฐานปักจิตปักใจลงสู่การยึดฟัง
พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ฟังได้อย่างจริงจัง แม้จะไม่ว่า
ความเป็นพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ จะมีอยู่ที่ไหน หรือ
ไม่มีอยู่ที่ตาม ก็ขอยึดฟังอย่างจริงจังในเวลานี้ หากที่ฟังนั้น
มีอยู่จริง ก็ขอปรากฏให้รับทราบประจักษ์แจ้งทางใจ หากที่ฟังนั้น
ไม่มี ก็ขอลาสิกขาทันที

ท่านประกาศคำอธิษฐาน พร้อมกับทุ่มความรู้สึกทางใจลง
อย่างเต็มที่และหนักแน่นว่า

“ที่ฟังอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระพุทฺธเจ้า (ที่ยึดฟังได้จริง)
เป็นที่ฟังอันประเสริฐของข้าพเจ้า”

ประกาศแล้วก็ก้มกราบลง ในขณะที่ศีรษะจรดถึงพื้น ก็รู้สึก
มีกระแสบางอย่างออกมารองรับจิต เหมือนมีลูกแก้วกลมๆ
ใสปิ๊ง วาบออกมาจากท่ามกลางอก แล้วครอบร่างกายท่านไว้
ความทุกข์ ความทรมาน ความวุ่นวาย ความสับสน ความท้อแท้
อ่อนแอ ทั้งหมดที่มีในใจก่อนหน้านี้ดับหายไปหมดสิ้น

เกิดความอัสจรรย์ใจว่า “โอ... พระพุทธรูปเป็นสิ่งที่มียู่จริงไม่ได้หายไปจากโลกธาตุนี้ มียู่มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เพียงแต่ขาดการเข้าถึงอย่างจริงจัง จึงทำให้ไม่สามารถรับรู้ได้” จากนั้นท่านก็ประกาศคำอธิษฐานจิตถึงพระธรรมต่อไปว่า

“ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า”

พอกราบลง ก็เกิดกระแสบอกจากท่ามกลางอก ปรากฏเป็นลูกแก้วขึ้นมาเป็นลูกที่สอง ขนาดเท่าลูกแรก ครอบตัวท่านไว้อีก จากนั้นจึงประกาศตั้งจิตอธิษฐานถึงพระสงฆ์ว่า

“ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า”

พอก้มกราบ ก็เกิดกระแสบอกจากท่ามกลางอกอีก เป็นลูกแก้วลูกที่สาม จิตมีเครื่องรองรับขึ้นมาอย่างหนักแน่น จิตใจไม่กลิ้ง ไม่หมุนไปตามอารมณ์ใด ๆ อีก หนึ่งสงบ คงที่ ตั้งมั่น และรับทราบถึงพระรัตนตรัยอย่างแนบแน่น เห็นลูกแก้วที่ครอบร่างกายไว้เหมือนตนเองนั่งอยู่ข้างใน

สักพักลูกแก้วทั้งสามดวงก็หมุนรวมกันเป็นดวงเดียวครอบตัวท่าน จิตได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งขึ้นมาในขณะนั้นว่า แก้วอันประเสริฐ ๓ ประการ คือ พุทธรัตตะ ธัมมรัตตะ สังฆรัตตะ เป็นอย่างนี้เอง

พระอาจารย์บอกว่า การอธิษฐานจิตเข้าถึงพระรัตนตรัย ก็คือการหลอมรวมความรู้สึกนึกคิดและจิตวิญญาณของเรา ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งทุกคนสามารถทำได้

ด้วยเหตุนี้ ท่านได้มองย้อนกลับไปในอดีตที่ผ่านมาว่า การฟังพระรัตนตรัยในครั้งก่อนๆ ที่เราเคยฟังมา เป็นการฟังพระรัตนตรัยที่ยังไม่ตรงตัวพระรัตนตรัยจริง ๆ ชาวพุทธที่หวังฟังพระรัตนตรัยแบบนี้ ก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากการฟังได้

หากจิตดวงใดมีพระรัตนตรัยรองรับจิตแบบนี้ได้ ย่อมกำจัดความทุกข์ออกจากจิตได้ สิ่งนี้ไม่ใช่ปาฏิหาริย์ แต่คือธรรมชาติแห่งความจริงของพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ที่เป็นมหากุศล สามารถเชื่อมโยงกับจิตได้

แต่ก่อนนั้นท่านไม่รู้เลย เพราะไม่เคยถูกสอนว่าให้เข้าถึงพระรัตนตรัยอย่างนี้ แต่บัดนี้ได้รับรู้แล้วว่า จะเข้าถึงพระรัตนตรัยได้อย่างไร ที่ผ่านมามีจะกล่าวแต่เพียงคำว่า “ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง” แต่ก็ไม่เคยเข้าถึงจริง ทำให้พระรัตนตรัยเป็นเหมือนสิ่งลึกลับที่เข้าถึงยาก

แต่ตอนนี้ ความเป็นพระรัตนตรัยไม่ได้เป็นเรื่องลึกลับอีกต่อไป เพราะเป็นสิ่งที่ปรากฏกับจิตได้ เชื่อมโยงเข้ามารองรับ

จิตได้ ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ เบาใจ สบายใจ โล่งใจ ปลอดโปร่ง และมีความรู้สึกหนักแน่นอยู่ในภายใน

เรื่องวุ่นวายในใจของท่านหายไปหมดสิ้น จิตไม่คิดในแง่ร้าย อีกต่อไป คิดแต่แง่ดี ๆ อารมณ์ใดที่จิตรับกระทบเข้ามาจะพลิก เป็นเรื่องดีหมด แม้แต่เรื่องร้าย ๆ เข้ามา ก็จะไม่พลิกคิดเป็น เรื่องดีได้ทั้งหมด จิตเกิดความผ่องใสขึ้น

ท่านจึงเห็นว่านี่เป็นเรื่องอัศจรรย์จากการปฏิบัติ นี่คือการ ประสบการณ์อย่างหนึ่ง นี่คือการรัตนตรัยที่เป็นการเข้าถึง ในจิต ซึ่งไม่เคยเป็นอย่างนี้มาก่อน และไม่มีใครสอนการเข้าถึง รัตนตรัยอย่างนี้มาก่อนเลยในชีวิต

กราบพระรัตนตรัยด้วยใจที่เข้าถึง

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การกราบพระรัตนตรัยของท่านก็ไม่ เหมือนเดิมอีกต่อไป ทุกครั้งที่กราบลง จิตจะซาบซึ้งถึงคุณของ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างแท้จริง

ท่านว่า ก่อนนี้ เวลาที่กราบพระพุทธรูป ก็กราบไป อย่างนั้นเอง กราบเป็นพิธี ไม่ได้น้อมใจเข้าถึงพระรัตนตรัยเลย กราบเพราะเห็นว่าเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า กราบเพราะเห็น เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือกราบตามขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา เท่านั้น

แต่บัดนี้ ทุกการกราบของพระอาจารย์เป็นการกราบที่ออกมาจากส่วนลึกของใจ กราบด้วยความรู้ความเข้าใจจากภายในว่า พระรัตนตรัยอยู่ในใจของเราเอง กราบด้วยใจที่นอบน้อมต่อพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง กระแสของพระรัตนตรัยที่มีลักษณะเป็นดวงแก้วนั้น ก็ยังคงปรากฏรอบตัวอยู่ตลอดเวลา เป็นวงใส ๆ กลม ละเอียดยลละเมียดละไม เห็นอยู่ตลอดเวลาไม่เคยหายไปไหน

ท่านบอกว่า ตั้งแต่นั้นมา ไม่เคยรู้สึกขุ่นเคืองกับคำพูดว่ากล่าวของหลวงปู่เลย กลับตั้งใจศึกษาเรียนรู้ข้อวัตรกับท่านอย่างเต็มที่ และรู้สึกมีความสุขกับการทำข้อวัตรมากขึ้นด้วย หลังออกพรรษา ล่วงเลยไปจนถึงช่วงเดือนมกราคมหลังปีใหม่ พระอาจารย์จึงกราบลาหลวงปู่ เพื่อกลับไปอยู่ที่วัดป่านาดีสีสุก จังหวัดอำนาจเจริญ

เมื่อกลับไปอยู่ที่วัดป่านาดีฯ ก็ยังคงรู้สึกอบอุ่นใจด้วยอำนาจแห่งพระรัตนตรัยที่เกิดขึ้นรองรับจิต จึงไม่ได้เร่งทำกัมมัฏฐานอะไรมากนัก เพราะจิตสงบอยู่กับพระรัตนตรัยเพียงอย่างเดียว ถึงกับบอกตนเองว่า

“อยู่อย่างนี้ก็สบายนี้ ไม่ต้องทำอะไรก็รู้สึกใจสบาย สงบ ไม่ต้องวุ่นวาย ไม่ต้องทำอะไร กินแล้วก็นอน กินแล้วก็นอน อย่างนี้ก็พออยู่ได้แล้ว”

ตั้งใจฟังเทศน์หลวงตามหาบัวแบบจริงจัง

วันหนึ่ง ท่านเล่าว่า ขณะพักจำวัดกลางวันอยู่ ได้ฝันเห็น หลวงตามหาบัวเดินเข้ามาหา แล้วดูว่า

“สบาย ๆ แบบนี้แหละ มันคือความประมาท”

พระอาจารย์สะดุ้งตื่น เกิดความสงสัยว่า เหตุใดหลวงตามหาบัวจึงมาดูในฝันได้ หรือว่านี่เป็นเรื่องของกรรมที่มาดักเตือนไม่ให้ประมาท เพราะมัวแต่อยู่กับความสบาย ไม่ได้ขวนขวาย เจริญกัมมัฏฐานให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

คิดได้อย่างนี้แล้วก็ไปขอม้วนเทปเทศน์ของหลวงตามหาบัวจากเจ้าอาวาสมาเปิดฟัง แต่ขณะที่ฟังอยู่นั้นกลับนึกตำหนิหลวงตาว่า หลวงตาเทศน์ไปด้วย เคี้ยวหมากไปด้วย ทำให้จับข้อความเทศน์บางตอนไม่ชัดเจน ท่านจะเคี้ยวหมากทำไม ทำไมไม่คายหมากออกก่อนแล้วค่อยเทศน์ เทศน์เสร็จจึงค่อยเคี้ยวหมากก็ได้... พอมัวแต่ใส่ใจกับการตำหนิ จิตไม่จดจ่อ จึงฟังไม่ได้เนื้อหาของธรรม กลับไปฟังแต่ความคิดที่ตำหนิอยู่ในใจ

ขณะที่ฟังอยู่นั้น จิตก็เกิดวุ่นวายขึ้นมา จึงบอกกับตนเองว่า “อันนั้นเป็นธรรมชาติของท่าน ถ้าจะฟังเพื่อจับเอาความผิดในกิริยาของท่าน เราก็จะได้แต่ความผิดและโทษเท่านั้นเอง เราควรจะฟังเอาเฉพาะเนื้อหาธรรมที่ท่านเทศน์มากกว่า”

จากนั้น ท่านก็เริ่มตั้งใจฟังอย่างจริงจัง เดินจงกรมไปด้วย ฟังเทศน์จากเครื่องเล่นเทปคาสเซตไปด้วย จบม้วนหนึ่งก็ฟัง ม้วนสอง ม้วนสาม ต่อเนื่องกันไป กลายเป็นการเดินจงกรมไปแบบเพลินๆ

การเดินจงกรมนั้น บางครั้งก็ไม่ต้องพากเพียรจริงจังมากนัก พระอาจารย์บอกว่า การเคลื่อนไหวของกายจะกระตุ้นจิตให้มารับรู้ในสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง ถึงแม้การฟังในเวลานั้นยังไม่เพิ่มพูนสติปัญญามากนัก เพราะจิตยังไม่ฉลาดพอ แต่อย่างน้อยก็ทำให้จิตได้รับรู้การฟังธรรม แล้วก็จะเกิดความสงบไปเอง

ท่านพูดถึงความสงบนั้นเป็นลักษณะของการสงบที่คอยจับประเด็นบางสิ่งบางอย่างที่ผ่านเข้ามาในจิต แต่ก็ยังไม่ฉลาดพอที่จะเห็นการเกิด-ดับที่เกิดกับจิตได้อย่างชัดเจน

ฟังเทศน์ของหลวงตาอยู่เรื่อย ๆ จนถึงประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ท่านก็รู้สึกว่าได้แค่ความสงบไม่มีปัญญาเกิดขึ้น ไม่เห็นความก้าวหน้าในการปฏิบัติ จึงไปกราบพระอุปัชฌาย์ กราบแล้วก็ได้รับฟังธรรมสั้น ๆ จากท่าน จากนั้นก็ไปกราบพระอนุสาวณาจารย์ (หลวงพ่อสวัสดิ์) หลวงพ่อหยิบหนังสือหลวงปู่มั่นยี่ไนให้เล่มหนึ่ง แล้วบอกว่า

“เมื่อวานมีพระ ๒ รูป มาจากวัดป่าหนองผือใน (วัดป่าภูริทัตตติราวาส) เอาหนังสือหลวงปู่่มั่นมาให้ ๒ เล่ม ท่านต้นเอาไปอ่านเล่มหนึ่งนะ”

รับหนังสือมาก็เปิดอ่านไปเรื่อย ๆ กระทั่งถึง ภาคปฏิบัติ-ปฏิจจธรรม ส่วนนี้กล่าวถึงการถาม-ตอบเกี่ยวกับการเกิด-ดับ ของชั้น ๕ ก็เกิดความเข้าใจขึ้นมาว่า

“หากใครไม่รู้ชัดซึ่งการเกิดและการดับของชั้น ๕ ก็ไม่มีทางรู้สัจธรรมได้”

เรื่องการเกิด-ดับของชั้น ๕ นี้ พระอาจารย์บอกว่า รู้สึก สะดุดใจมาก

ประมาณ ๑๕ วัน ก่อนถึงวันมาฆบูชา ท่านได้นำเรื่อง ชั้น ๕ มาขบคิด พิจารณา ศึกษา และทำความเข้าใจลงสู่ อริยสัจ ๔ อย่างละเอียด พยายามจับดูอาการจริงของชั้น ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ลงสู่ความเกิด-ดับของชั้น เทียบลงสู่อริยสัจ โดยกำหนดดั่งนี้ว่า

๑. การเกิดขึ้นของชั้น ๕ คือ ทุกข์
๒. การไม่กำหนดรู้ทุกข์ในชั้น ๕ คือ สมุทัย
๓. เมื่อกำหนดรู้ทุกข์อยู่ สมุทัยก็ดับไป คือ นิโรธ
๔. การกำหนดดูความเกิด-ดับของชั้นอยู่เสมอ คือ การเจริญมรรค

จากนั้นก็ฝึกจับอาการของขันธ ๕ ผ่านอริยสัจ ๔ จนเข้าใจ การกำหนดรู้ความเกิด-ดับของขันธ ๕ ได้อย่างเท่าทัน จึงเฝ้าดู อาการเกิด-ดับนั้นอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้คลาดเคลื่อนไปจากการ กำหนดรู้

ตั้งอธิษฐานดูการเกิด-ดับ

เพื่อสร้างความหนักแน่นในการจับดูอาการของขันธ ๕ ท่านได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า

“เราจะจับดูการเกิด-ดับให้ได้ภายใน ๗ วัน หากยังไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจเรื่องการเกิด-ดับของขันธ ๕ ก้าวหน้ามากไปกว่าเดิม ก็จะหยุดทำทุกอย่าง จะยุติการปฏิบัติ และเมื่อไม่มีข้อปฏิบัติที่สามารถปฏิบัติไปได้กว่านี้อีก ก็จะลาสิกขา”

แล้วท่านจึงตั้งใจแน่วแน่ กำหนดดู เกิด-ดับ เกิด-ดับ อย่างต่อเนื่อง พอดูไปถึงวันที่ห้า วันที่หก จิตทำเองอัตโนมัติ คือจิตมั่นคงของนั่นเอง เห็นเอง รู้เท่าทันการเกิด-ดับเอง ย่นระยะการรู้การเห็นให้สั้นและเร็วขึ้นมาก พอสติเร็วขึ้น อาการ ของขันธที่เกิดขึ้นก็จะถูกสติตามประกบในทันที

พอถึงวันที่เจ็ด ซึ่งพระอาจารย์บอกว่าเป็นช่วงเดือน กุมภภาพันธุ์ ก่อนวันมาฆบูชาประมาณ ๓-๔ วัน ตอนนั้น ท่านคิดว่า ยังไม่มีอะไรก้าวหน้า เพียงแค่เห็นว่าจิตมีสติรู้เร็วขึ้น

ดูการเกิด-ดับได้รวดเร็วไม่มีเพลอเลย ประกอบอยู่กับการเกิด-ดับอย่างต่อเนื่องตลอดสาย แต่ก็ยังไม่บังเกิดผลเพิ่มเติมไปกว่านี้ ความคิดที่จะต้องลาสิกขา ก็เริ่มลอยเข้ามา

คืนนั้นเวลาประมาณสองทุ่ม ท่านนั่งดูการเกิด-ดับของ ชันธอยู่ โดยไม่มีการท่องธาทุกันมัจฉฐาน ๔ ไม่มีการพิจารณา แยกชันธ ดูเพียงการเกิด-ดับของชันธเท่านั้น ความคิดอื่นก็คิดไปตามวิถีของมัน ไม่ไปสนใจ ส่วนการรู้ในความคิดที่เกิด-ดับ ก็รู้ ส่วนที่ดูชันธเกิด-ดับก็ดูไป แยกส่วนการทำงานของจิตออกมา อย่างอัตโนมัติ เห็นชัดว่า ความคิดอื่นก็เป็นเพียงความคิด ไม่เกี่ยวกับการดูเกิด-ดับ

นั่งดูความเกิดดับอยู่จนกระทั่งรู้สึกเมื่อยขา จึงเหยียดขาออกเพื่อคลายเมื่อย ตั้งใจว่าหายเมื่อยแล้วจะไปเดินจงกรม คิดว่าคืนนี้เป็นคืนที่ ๗ แล้ว จะขอเดินจงกรมให้เต็มที่สักคืน เอาแบบไม่ต้องหลับไม่ต้องนอนกันเลย อย่างไรก็ตามก็ครบเจ็ดวันตามที่อธิษฐานไว้แล้ว

จากนั้นท่านก็ลุกขึ้นจะออกไปเดินจงกรม ขณะเดียวกัน ก็มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อมตลอดทุกขณะ เห็นความเกิด-ดับถึยิบละเอียดยมาก พอยกเท้าขึ้นก้าวแรก วางเท้าลงแตะพื้นยังไม่ทันสนิทก็ ทันใด ก็รู้สึกเหมือนมีบางอย่างขาดออกจากจิต เสียงดัง-เปรี้ยะ !

พอเท้าแตะแนบสนิทกับพื้น ก็เกิดอาการสะท้านสะเทือน ราวฟ้าดินถล่มทลาย แผ่นดินที่เคยเหยียบอยู่ปรากฏเหมือนแตกกระเป็ดออกจากกัน พังทลายกลายเป็นผุยผง ไม่เหลือสภาพของแผ่นดิน กฎก็ไม่ปรากฏสภาพความเป็นกฎ เป็นเพียงผุยผง ฝุ่นละออง มองที่ร่างกายตนเองก็เห็นแตกละเอียดเป็นผุยผง เช่นเดียวกัน

ท่านบอกว่า ในขณะนั้นรับรู้ถึงสิ่งที่ขาดสะบั้นออกจากจิต เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยเป็นมาก่อน จิตเกิดความรู้ชัดในสิ่งที่จิตละออกไปนั้นว่าคืออะไร และสิ่งที่เหลืออยู่คืออะไร เข้าใจ อริยสัจ ๔ อย่างแจ่มแจ้ง สิ้นสงสัยในพระนิพพาน เห็นเส้นทางดำเนินปรากฏออกมาจากภายในอย่างชัดเจน ขณะนั้นมีความรู้ปรากฏกับจิตว่า

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมดับไปเป็นธรรมดา”

หลังจากนั้น ก็เกิดภาพนิมิตขุมนรกปรากฏอยู่ต่อหน้า ๓๐๐ ขุม เห็นปากขุมนรกปิดสนิททุกขุม และมีคำบาลีผุดขึ้นมาว่า “**ชีณนโรโย**” แปลว่า “เป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว” จากนั้นมีภาษาบาลีผุดขึ้นมาอีกว่า “**ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี**” แปลความได้ว่า “**ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ไม่ให้ตกไปในสิ่งที่ชั่ว**”

ข้อความแห่งธรรมที่ผุดขึ้นมานี้ จิตของท่านไม่มีความสงสัยใดๆ เลย เป็นความรู้แจ่มแจ้งกับจิตเอง กระ้างอย่างชัดที่สุด ซึ่งแตกต่างจากการทำสมาธิที่ผ่านมา เพราะสมาธิที่เคยทำ เป็นเพียงการรู้้อยู่อย่างเฉย ๆ ว่าง ๆ หนึ่ง ๆ รู้โดยปราศจากความคิด ไม่มีการพิจารณาใดๆ แต่การรู้ในเวลานี้ เป็นการรู้ที่เกิดจากการละกิเลสออกจากจิตโดยตรง

การรู้เฉย ๆ กับการรู้ที่เกิดจากการละนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง รู้สงบนั้นสามารถเป็นมิจฉาสมาธิได้ แต่รู้ในการละนั้น กลับตัดรากเหง้าแห่งความวุ่นวายทั้งมวล ตัดรากเหง้าแห่งความไม่รู้ ตัดรากเหง้าของสิ่งที่จะสืบต่อในวัฏสงสารหรือภพชาติทั้งมวลให้สิ้นลง

เกิดความรู้ความเห็นก็แจ่มแจ้ง (ญาณทัสสนะ)

ในเวลานั้น จิตของท่านเกิดการทบทวนองค์ธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่ก่อนเมื่อพิจารณาอริยสัจ ๔ จะท่องอยู่เสมอว่า “นี่ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดทุกข์ นี่ความดับทุกข์ นี่ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์” แต่ตอนนี้ไม่ได้พิจารณาอย่างนั้น หากปรากฏออกมาเป็นความรู้ของอริยสัจ ๔ เลย โดยไม่ต้องพิจารณาแต่ประการใด รู้เรื่องขึ้นมาทันทีในขณะนั้น เป็นลักษณะที่จะต้องเข้าไปรู้เอง เห็นเอง เข้าใจเอง จึงจะทราบได้

ความรู้ที่เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นความรู้ที่พิเศษ แตกต่างจากความรู้ที่มีมาแต่ก่อน เมื่อก่อนเคยรักษาจิตให้อยู่กับสมาธิ หรือความสงบ ต้องคอยระวัง ควบคุม และบังคับ แต่ตอนนี้ ท่านบอกว่าไม่ต้องระวัง ไม่ต้องปกป้อง ไม่ต้องคอยควบคุม บังคับอีกต่อไป จิตสงบอยู่ทุกขณะ ทุกระยะ เป็นจิตที่เป็นธรรมชาติ เป็นอิสระจากอารมณ์ทั้งปวง ซึ่งแตกต่างจากการทำสมาธิอย่างแต่ก่อน ที่จะต้องคอยกำกับให้อยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งเสมอ

ในเวลานั้น ท่านได้ย้อนกลับไปทบทวนการปฏิบัติตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กับการดูชั้น ๕ เกิด-ดับ ก็ทำให้เข้าใจชัดเจนว่า สมาธิที่เป็น มิจจาสมาธิ กับสมาธิที่เป็น สัมมาสมาธิ มีความแตกต่างกันอย่างนี้เอง ความสงบที่เกิดขึ้นรองรับจิต ในเวลานี้ ถือว่าเป็นสัมมาสมาธิตามหลักแห่งอริยมรรค

สัมมาสมาธินั้น เป็นสมาธิที่มีความรู้ความเห็นที่ถูกต้อง คอยรองรับอยู่ตลอดเวลา ส่วนมิจจาสมาธิ เป็นสมาธิที่ปราศจากสัมมาทวิจริยรองรับ ถึงแม้สงบก็เป็นเพียงความสงบภายในของจิตเอง เป็นเอกเทศ ไม่มีความรู้ความเห็นใดๆ เข้ามาประกอบให้เกิดปัญญา ซึ่งขัดกับหลักคำสอนที่ว่า “บุคคลผู้มีสมาธิแล้ว ย่อมมีปัญญารู้เห็นตามความเป็นจริง” นี่คือข้อแตกต่างระหว่างสมาธิที่ถูกกับสมาธิที่ผิด ว่าเป็นแบบไหน

และหากสมาธิใดทำให้เกิดการรู้เห็นตามความเป็นจริงได้
สมาธินั้นจึงจะเรียกว่า สัมมาสมาธิ

วิเคราะห์องค์แห่งมรรค ๘

พระอาจารย์อธิบายเรื่องของสมาธิว่า ขณะที่กำลังดูการ
เกิดและการดับนั้นจัดว่าเป็นสัมมาสติ สัมมาสมาธิคือมีการตั้งใจ
ที่จะดู มีการจดจ่อ และมีสติรู้เท่าทันอารมณ์เกิด-ดับ สตินี้เอง
เป็นองค์ของสมาธิ

หากจะสังเคราะห์องค์ของมรรค ๘ ก็แบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ

ระดับแรก — สัมมาทิฏฐิ และ สัมมาสังกัปปะ เป็นเรื่อง
ของปัญญาในพระพุทธศาสนาต้องมีปัญญาเป็นตัวนำ ปัญญา
ต้องมาก่อน

ระดับที่สอง — สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ
เป็นลักษณะของศีล

ระดับที่สาม — สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ
เป็นลักษณะของสมาธิ

ลักษณะทั้งสามประการนี้ หากเรียงกันแล้วก็ได้เป็น
ปัญญา ศีล และสมาธิ

ศิลปินในมรรคแตกต่างจากศิลปินทั่วไป ศิลปินมรรคจะเป็นสัมมาวาจา สัมมาสัมมัตตะ และสัมมาอาชีวะ ที่เกิดจากสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ ส่วนศิลปินทั่วไป เช่น ศิลปิน ๕ จะใช้เป็นบทตั้งเจตนาจนวัน แม้ยังไม่มีสัมมาทิฐิ ก็สามารถรักษาได้ แต่ศิลปินมรรคต้องมีสัมมาทิฐิเป็นฐานให้เกิดขึ้น

ทำไมศิลปินกับศิลปินในมรรคจึงแตกต่างกัน

คนที่ถือศิลปินทั่วไป ไม่จำเป็นต้องมีสัมมาทิฐิรองรับก็ได้ เพียงสมารถคิดก็นับว่ามีกุศลศิลป์แล้ว จัดเป็นโลกียศิลป์ แต่ศิลปินมรรคไม่ใช่เพียงกุศลศิลป์เท่านั้น หากแต่เป็นศิลปินแห่งโลกุตระ ที่ต้องประกอบด้วยสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะอยู่ในจิตด้วย

ศิลปินทั่วไปสู่โลกุตระ จะเป็นศิลปินที่เกิดจากการรู้จักทุกข์ รู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ และรู้จักวิธีปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (สัมมาทิฐิ)

ต้องมีความคิดที่ไม่เบียดเบียน น้อมไปสู่ความวิเวก ไม่คิดพยายาบท (สัมมาสังกัปปะ) จึงจะเกิดเป็นสัมมาวาจา คือคำพูดที่เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความไม่เบียดเบียน และไม่พยายาบท สัมมาสัมมัตตะ คือการกระทำที่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เบียดเบียน ไม่พยายาบท สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพ

ที่ถูกต้องภายในตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะต่อเนื่องไปสู่สัมมา-
วายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

ขณะปฏิบัติอยู่นั้น ท่านเองไม่ได้คิดเลยว่าอะไรคือศีล
อะไรคือสมาธิ อะไรคือปัญญา สิ่งที่ทำคือการรู้เท่าทันต่ออาการ
ของขันธ์ที่เกิด-ดับเท่านั้น แต่ในความจริงแล้ว ศีล สมาธิ และ
ปัญญา เกิดครบถ้วนอยู่แล้วในขณะนั้น ถึงแม้จะไม่มีลักษณะ
ของผู้สมาทานศีล ไม่มีลักษณะของผู้เจริญสมาธิ หรือผู้ที่ทำ
ปัญญา แต่เมื่อเฝ้าดูอาการเกิด-ดับ ก็ต้องอาศัยสติ (สัมมาสติ)
ซึ่งเป็นผลมาจากการพิจารณาเห็นทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดทุกข์
เห็นความดับทุกข์ และเห็นวิธีปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ สตินี้เอง
ทำให้สามารถดูการเกิด-ดับได้ และผลของสติก็นำไปสู่สมาธิ
ที่รองรับโดยตรง

สมาธิในที่นี้ คือความที่จิตกำหนดขันธ์ ๕ เพื่อที่จะรู้
การเกิด-ดับได้ต่อเนื่องไม่ขาดสาย เห็นอาการเกิด-ดับนั้นได้
ชัดเจนจนเกิดความรู้แจ้งในภายใน พอความรู้แจ้งเกิดขึ้นแล้ว
ก็จะรู้ได้ด้วยตนเองทันที เรียกว่าพยากรณ์ด้วยตนเองได้ แม้จะ
ไม่มีใครมารับรองก็ตาม

พระอาจารย์ได้เล่าย้อนกลับไปถึงช่วงก่อนอุปสมบทว่า
ท่านไม่เคยฝึกปฏิบัติภาวนาแบบจริงจังเลย แต่มีภูมิความรู้ใน
ทางปริยัติอยู่บ้าง เพราะสมัยบวชเป็นสามเณร ก็สอบได้
นักธรรมชั้นเอก และบาลีประโยค ๑-๒

“สมาธิก็เคยนั่ง แต่ไม่ได้เรื่องสักอย่าง ดูลมหายใจก็เคยทำ พุทโธก็ทำ แต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร”

ท่านบอก แล้วก็เล่าต่อไปว่าสมัยเป็นฆราวาส มีครั้งหนึ่ง ได้นั่งสมาธิดูลมหายใจเข้า-ออก ตามแนวหลวงปู่มั่น โดยนับลมเข้าออกเป็น ๑ ๒ ๓ ในขณะนั้นเกิดอาการชาที่ขา จึงเลิกดูลม แล้วหันไปดูอาการชาที่ขาแทน พอเพ่งดูนาน ๆ จิตก็ดิ่งลงไป ในอาการชานั้น สักพักอาการชาก็หายไป จิตนิ่งอยู่กับความว่าง และเกิดความอึดใจ แต่ก็ได้เพียงเท่านั้น

ในตอนนั้น พระอาจารย์ก็แปลกใจว่า ท่านตั้งใจจะดูลม แต่ทำไมพอไปดูขาที่ชาแล้วจึงเป็นอย่างนี้ แท้จริงแล้วเรื่องของการปฏิบัติไม่ได้มีอะไรตายตัว ทุกอย่างเป็นธรรมชาติ เพียงแต่ส่วนมากเราฝืนธรรมชาติไปเอง เช่น บอกว่าต้องดูลม ก็เลยจ่อดูแต่ลมอย่างเดียว พอไปดูอย่างอื่นก็เข้าใจว่าทำผิด

ในตอนนั้น ไม่มีข้อกำหนดตายตัว ไม่มีแบบวิธีที่เคร่งครัด ตอนดูลมหายใจก็ดูตามหนังสือหลวงปู่มั่น พอเริ่มขาชาก็หันไปดูอาการชานั้น จิตก็ดิ่งลงไปเรื่อย ๆ เห็นอาการชาที่ขาค่อย ๆ ก่อนหินที่โยนลงน้ำ เกิดคลื่นกระเพื่อมแผ่ออกไปทั่ว ใจก็จ่อดูตรงนั้น สุดท้ายอาการชาก็หายไป แล้วก็เกิดปีติอึดใจ ไม่ได้อะไรมากกว่านั้น ซึ่งก่อนทำนั้นหิวข้าว พอถึงจุดนี้ก็ไม่หิวแล้ว มันระงับได้ แม้เป็นประสบการณ์แค่ครั้งเดียว แต่ก็ทำให้ติดใจ และจดจำมาโดยตลอด

การเข้ามาอุปสมบทและพิจารณาธาตุ ๔ ในพรรษาที่สองนี้เอง เป็นประสบการณ์ตรงที่พระอาจารย์ตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติเพื่อลุล่วงถึงธรรมจริง ๆ โดยอาศัยการอ่านหนังสือหลวงปู่มั่น ทำความเข้าใจชั้น ๕ และอริยสัจ ๔ กำหนดเห็นความเกิด-ดับซ้ำ ๆ ย้ำ ๆ จนเข้าใจชัดว่า จุดประสงค์ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนธรรมะก็เพื่อสิ่งนี้

ธรรมะที่เคยคิดว่าไม่สามารถเข้าถึงได้ แท้จริงแล้วท่านบอกว่าเข้าถึงได้จริง นอกเสียจากจะไม่ปฏิบัติ หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ก็เข้าไม่ถึง จะก็สปี ร้อยปี ก็เข้าไม่ถึง แต่ใครก็ตามที่ปฏิบัติถูกต้องตรงตามที่พระพุทธเจ้าสอน เมื่อเข้าถึงได้ก็จะรู้ชัดได้ด้วยตัวเองว่าเข้าถึงแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ใครมาพยากรณ์หรือรับรอง

พระอาจารย์ต้นสรุปในตอนท้ายว่า ช่วงที่ยากที่สุด คือช่วงที่จะเข้าไปสู่มรรคผลขั้นแรกนี้ ต่อจากนั้นไม่ยากแล้ว เพราะความสงสัยในปฏิปทาวินัยจะปฏิบัติถูกหรือผิด ได้ถูกทำลายไปแล้ว รู้ได้เลยว่าต้องทำอย่างนี้ มุ่งตรงเลยทีนี้ กำลังจากผลขั้นแรกจะส่งผลต่อการปฏิบัติในครั้งต่อไปได้อย่างดี เจียบแหลม และเข้าใจหลักธรรมได้ง่าย ปุบปัปพันที ไม่สงสัย ไม่คาใจเหมือนช่วงแรก ๆ

เมื่อประตูแรกถูกเปิด ทางทั้งสายก็ปรากฏ ผู้เดินไปบนเส้นทาง จะไม่กลับมาหลงทางอีกต่อไป

เกร็ดธรรมเนียมปฏิบัติข้อวัตรกับหลวงปู่คำสุข

หลวงปู่สอนให้ยึดถือข้อวัตรตามแนวทางของหลวงปู่มั่น

ตั้งแต่เข้าไปจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่คำสุข ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๓ – ๒๕๔๗ หลวงปู่ได้บอกเรื่องข้อวัตรกับพระอาจารย์ตันว่า

“ข้อวัตรที่เราสอนนี้ เราได้เรียนมาจากหลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล หลวงปู่ขาวได้เรียนมาจากหลวงปู่มั่น สมัยนั้น พระสายกรรมฐานมีข้อวัตรเหมือนกันทั้งหมด คือมีข้อวัตรของหลวงปู่มั่น ไม่มีข้อวัตรของอาจารย์ไหนอาจารย์นี้เหมือนเช่นทุกวันนี้ ฉะนั้น ท่านตัน ให้ตั้งใจเรียนเอานะ ข้อวัตรของหลวงปู่มั่นจะไม่มีให้เห็นอีกแล้ว”

เมื่อหลวงปู่บอกว่า เป็นข้อวัตรของหลวงปู่มั่น พระอาจารย์ก็ตอบรับด้วยความยินดี พร้อมทั้งจะเรียนรู้และปฏิบัติตามทันที

เมื่อหลวงปู่เรียก

วันแรกที่ได้ไปอยู่กับหลวงปู่ พระอาจารย์เล่าว่า หลวงปู่เรียกใช้ให้ไปทำข้อวัตร เรียกอยู่ถึง ๓ ครั้ง ท่านก็ขานตอบไปทุกครั้งว่า “ครับ” “ครับ” “ครับ” แต่ตัวยังไม่ไป เพราะมัวแต่

ล้างแก้วน้ำอยู่ พอหลวงปู่ไม่เห็นพระอาจารย์เข้าไปหาถึงตัว ก็ตะโกนดูขึ้นว่า

“เราเรียกตั้ง ๓ ครั้ง ก็ได้แต่ครับ ๆ ๆ อยู่นั่นแหละ ครับพ่อ ครับแม่อะไระ มันได้แต่ครับเฉย ๆ ตัวมันไม่มา มันควรจะต้อง มาถึงตั้งแต่ครับแรกแล้ว”

พอได้ยินอย่างนั้น พระอาจารย์จึงค่อยวางแก้วน้ำ แล้วรีบ ไปหาหลวงปู่ทันที คิดในใจว่า “วันแรกก็โดนเสียแล้วเรา”

ธรรมะจากรองเท้า (๑)

ตอนที่ไปอยู่กับหลวงปู่คำสุขแรก ๆ ยังไม่ทราบข้อวัตร กัมมัญฐานอะไรเลย เข้าวันหนึ่ง ฝนหยุดตกใหม่ ๆ ดินยังเปียก ทานเดินจากกุฏิไปศาลาเหยียบเอาดินติดรองเท้ามา พอถึงศาลาก็ถอดรองเท้าไว้ข้างห้องน้ำ คิดว่ากลับจากบิณฑบาตแล้วค่อยมาล้าง

แต่เมื่อกลับจากบิณฑบาต เห็นรองเท้าคู่นั้นถูกล้างสะอาดเรียบร้อยแล้ว คิดสงสัยอยู่ว่า “ใครล้างรองเท้าของเรา?”

ก่อนฉันเข้า หลวงปู่ก็พูดขึ้นว่า

“รองเท้าใครถอดอยู่ข้าง ๆ ห้องน้ำนะ ดินโคลนติดอยู่กับรองเท้า สกปรกมาก ใจมันก็เหมือนกับรองเท้านั่นแหละ ดินติดรองเท้าแล้วไม่ล้าง เหมือนใจก็สกปรกแล้วไม่ล้าง”

คำของหลวงปู่เหมือนฟ้าฟาดเปรี้ยงเข้ากลางกระหม่อม

ธรรมะจากรองเท้า (๒)

หลังจากที่ถูกหลวงปู่สอนเรื่องล้างรองเท้า วันต่อมาก็ไม่เคยมีรองเท้าเประอะซีโคลนอีกเลย แต่แล้วก็มีวันหนึ่ง ด้วยความรีบร้อนจะขึ้นศาลา พระอาจารย์ก็ถอดรองเท้าไว้หน้าศาลา โดยไม่ได้วางให้เรียบร้อย ข้างหนึ่งพลิกคว่ำ อีกข้างตะแคงอยู่

ก่อนฉันภัตตาหาร หลวงปู่ก็พูดขึ้นอีกว่า

“รองเท้าใครนะ ถอดอยู่หน้าศาลา ข้างหนึ่งพลิกคว่ำ ข้างหนึ่งตะแคง ใจมันก็เหมือนกับรองเท้ามันแหละ ใจมันไม่อยู่กับกาย ใจมันไปก่อนกาย ใจมันไม่ไปพร้อมกับกาย ใจที่ไม่อยู่กับกาย เป็นใจที่ไม่มีสติ ขาดสติ หากขาดสติก็ภาวนาไปไม่ได้หรอก”

พระอาจารย์บอกว่า ตอนนั้นก็ได้นั่งนิ่ง แล้วคิดแค่ว่า “โดนอีกแล้วเรา”

ธรรมะจากรองเท้า (๓)

อีกครั้งหนึ่ง ตอนเดินลงมาจากภูเขาในช่วงบ่าย เพื่อเตรียมน้ำปานะถวายหลวงปู่ เมื่อถึงศาลาก็ล้างขัดรองเท้าให้สะอาดอย่างดี ถอดรองเท้าขีดกันถูกต้องตามข้อวัตรทุกประการ แล้วค่อยเข้าไปเตรียมน้ำปานะ

ในขณะที่เตรียมน้ำปานะอยู่นั้น หลวงปู่เดินมานั่งเก้าอี้ เพื่อจะฉันน้ำปานะ ก็เลื้อบไปเห็นรองเท้าที่วางไว้อย่าง เรียบร้อย จึงพูดขึ้นว่า “นี่มันรองเท้าท่านฉันนี่”

พระอาจารย์ก็ตอบว่า “ครับ หลวงปู่”

ใจก็แอบคิดว่าคราวนี้หลวงปู่น่าจะชมบ้างแล้ว แต่ปรากฏว่า ไม่เป็นอย่างที่คิด หลวงปู่กลับพูดว่า

“ใจมันก็เหมือนกับรองเท้านั่นแหละ ถอดรองเท้าตากแดด เป็นการไม่รักษาบริวาร มีรองเท้าแต่ไม่รักษารองเท้า ก็เหมือนกับ มีใจไม่รักษาใจ อีกหน่อยมันก็จะเสื่อม”

จบคำหลวงปู่ พระอาจารย์ก็รีบไปเก็บรองเท้าเข้าร่วมทันที ได้ยินหลวงปู่ก็พูดต่อว่า “เออ... เจ้าต้นนี้ ปัญญามันเริ่มไวแล้ว”

ขณะนั้นนึกในใจว่า “โดนเรื่องรองเท้าอีกจนได้”

กิเลสไม่ได้อยู่ที่ผ้า

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ มีพระจำพรรษากับหลวงปู่ ๒ รูป คือ พระอาจารย์เองและพระกั๋งซึ่งมาจากวัดเขาเจริญธรรม เกิด ความสงสัยกันเกี่ยวกับเรื่องการครองผ้าสังฆาฏิเข้าไปบิณฑบาต ในหมู่บ้าน

ตามหลักพระวินัยกำหนดไว้ว่า “ให้นั่งสบง ห่มจีวร ช้อนสังฆาฏิ” ซึ่งประเด็นเรื่องการช้อนผ้าสังฆาฏินี้เอง ทำให้เกิดข้อสงสัยกันว่า จะต้องห่มช้อนทุกวัน หรือช้อนเฉพาะในฤดูหนาว ข้อสงสัยนี้นำไปสู่การถกเถียงระหว่างพระอาจารย์ต้นกับพระกังว่า อะไรรควร อะไรรไม่ควร จนต้องได้กราบเรียนถามหลวงปู่

หลวงปู่ได้ให้ข้อคิดว่า

“การช้อนผ้าสังฆาฏินั้น ให้ใช้ตามเหตุปัจจัยในกรณีนั้น ๆ ไม่ควรถือเป็นกิจที่สำคัญกว่าการละกิเลสภายในใจตน กิเลสไม่ได้อยู่กับผ้านะ กิเลสมันอยู่ในใจเรานี่ อย่าพุ่งชนไปกับเรื่องนี้ จนหาความสงบไม่ได้”

ตั้งแต่นั้นมา ทั้งสองรูปก็ไม่เคยถกเถียงกันเรื่องนี้อีกเลย

หมายเหตุ : ผ้าสังฆาฏิเป็นผ้าจีวรสองชั้น ที่พระพุทธรเจ้าทรงทอดลงห่มในฤดูหนาว แล้วบัญญัติให้พระภิกษุใช้เป็นผ้าไตรจีวร ซึ่งต้องนำติดตัวไปทุกที่ หากละเลยไม่พกไป จะมีโทษตามพระวินัย

รักษาให้ดีกว่ารักษาหน้า

การถวายการสรงน้ำหลวงปู่ เป็นข้อวัตรที่จะต้องทำทุกวัน และทุกครั้งที่ยสรงน้ำให้หลวงปู่ หลวงปู่มักจะบอกให้ดูเท้าก่อนเสมอ

ด้วยความสงสัย พระอาจารย์จึงกราบเรียนถามหลวงปู่ ท่านยกเท้าขึ้นแล้วกล่าวว่า

“เท้าเป็นยานพาหนะพาไปพระนิพพาน เราเห็นคุณค่าของเท้าที่พาเราเดินจงกรม ซึ่งก็คือการเดินเข้าไปหาพระนิพพาน นั้นแหละ พระกัมมัฏฐานจึงจะต้องรักษาเท้าให้ดีกว่าหน้าอย่ารักษาน้ำให้ดีกว่าเท้า มันจะไม่ถึงพระนิพพานนะ”

หลวงปู่ถือปฏิบัติาเดินจงกรมเป็นที่ตั้ง ท่านจึงให้ความสำคัญกับเท้าอย่างมาก

แต่นั้นมา เวลาสงฆ์น้ำให้หลวงปู่ที่ไร พระอาจารย์ก็จะนึกถึงคำสอนนี้อยู่เสมอ และจะดูแลเท้าของหลวงปู่ก่อนทุกครั้ง

เฟ่งโทษ

การอยู่ร่วมกันไม่ว่าจะที่ไหนก็ตาม ย่อมมีความไม่เข้าใจกัน ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งหรือกินแหนงแคลงใจกันได้ ในสังคมพระสงฆ์ที่มีกัมมัฏฐานเป็นเครื่องอยู่ ก็ยังไม่พ้นปัญหานี้ แม้จะมีพระอยู่ด้วยกันเพียงสองรูปก็ตาม

เรื่องมีอยู่ว่า... เดิมทีหลวงปู่คำสุขจะเรียกใช้พระกัณฑ์ให้ทำหน้าที่อุปฐากดูแล แต่ภายหลังกลับไม่เรียกใช้พระกัณฑ์ จะเรียกใช้พระอาจารย์มากกว่า ซึ่งท่านทราบบ้างภายหลังว่าเพราะพระกัณฑ์

ทำข้อวัตรไม่เรียบร้อย พระกั๋งจึงเพ่งโทษพระอาจารย์ว่า
ทำข้อวัตรเอาหน้าหลวงปู่

ด้วยเหตุนี้ พระอาจารย์จึงหยุดทำข้อวัตรกับหลวงปู่ เวลา
ท่านเรียกใช้ ก็จะทำให้พระกั๋งไปแทน หลวงปู่มักถามพระกั๋งว่า
“ท่านตันไปไหน” ซึ่งพระอาจารย์ก็ไม่ทราบว่าจะตอบท่าน
ว่าอย่างไร

แต่เวลาก่อนฉันอาหาร หลวงปู่มักจะพูดว่า พระอาจารย์
บกพร่องเรื่องอาจริยวัตร คือข้อวัตรอุปัฏฐากครูบาอาจารย์
ไม่ไปทำข้อวัตรกับท่าน ทำให้พระอาจารย์รู้สึกเคืองใจกับ
พระกั๋งมาก ไม่ยอมพูดคุยด้วยอีกเลย แต่พระกั๋งก็ยังพูด
เหน็บแนมอยู่เสมอ ทำให้พระอาจารย์เกิดความโมโห เกือบ
ถึงขั้นจะลงไม้ลงมือ แต่ก็พยายามข่มใจไว้

หลวงปู่คงสังเกตเห็น จึงได้เรียกพระอาจารย์กับพระกั๋ง
มาเตือนสติว่า

“อยู่ด้วยกันต้องเรียนรู้นิสัยกันให้เข้าใจกัน เมื่อรู้นิสัย
กันแล้ว ก็ทำให้มันถูกนิสัยกันเสีย ให้ตักเตือนกันด้วยธรรม
อย่ากล่าวโทษกัน อย่าเพ่งโทษกัน อย่าโกรธเคืองกัน เมื่อถูก
ตักเตือนแล้วใครเป็นคนโกรธ ถือว่าคนนั้นผิด”

ตั้งแต่วันนั้นมา พระอาจารย์กับพระกั๋งก็ไม่เพ่งโทษ

กันอีกเลย ช่วยกันอุปฐากหลวงปู่อย่างเข้าหากันดี และทำข้อวัตร
ทุกอย่างโดยไม่เกี่ยงกัน

ฉันน้ำปานะ

ด้วยความที่ตอนนั้นยังไม่ทราบข้อวัตรอะไรมากนัก
วันหนึ่ง พอฉันอาหารเสร็จ ล้างบาตร ปิดกวาดกุศาลาแล้วก็
นั่งรอคำสั่งจากหลวงปู่ว่าวันนี้จะให้ทำข้อวัตรอะไรบ้าง เช่น
ตัดฟืน เก็บกวาดโรงไฟ ย้ายกองไม้เก่า เช็ดกุศาลาหลังเก่า
ทำความสะอาดเช็ดกุตามกุฎี ล้างห้องน้ำ หรือเอาผ้าเก่ามาซัก
เก็บไว้ ฯลฯ

ระหว่างที่นั่งรอนั้น พระอาจารย์กับพระกั๊กชงกาแพ
มาฉัน เพื่อกระตุ้นร่างกายให้กระฉับกระเฉงก่อนลงมือทำ
ข้อวัตร ชงเสร็จยังไม่ทันได้ฉัน หลวงปู่ก็เดินมาพอดี ขณะที่แก้ว
กาแพจ่ออยู่ที่ปาก หลวงปู่พูดขึ้นว่า

“กาแพเป็นน้ำปานะ (น้ำผลไม้ที่ฉันในเวลาวิกาลได้)
น้ำปานะให้ฉันตั้งแต่ตะวันเลยเที่ยงไป ไม่ใช่มาฉันในเวลา
นี้ ผิดข้อวัตรของหลวงปู่มัน ถือว่าเป็นการฉันปรัมประ (ฉันพร่ำเพรื่อ)”

ตอนนั้น พระอาจารย์ยังงงกับคำที่หลวงปู่พูด แต่ก็คิดว่า
ไหนๆ ชงแล้ว ก็จะฉันให้หมด จึงยกแก้วกาแพขึ้นจะฉัน

หลวงปู่เห็นดังนั้น ก็เดินเข้ามาใกล้แล้วคว้าแกวคาแฟออก
จากมือ สาดเข้าไปในป่าทันที พร้อมกับพูดว่า

“นิมันข้อวัตรโยม ไม่ใช่ข้อวัตรกัมมัฏฐาน ข้อวัตร
กัมมัฏฐานบอกปั๊บ ก็ให้หยุดปั๊บทันที ตอนนี้อยู่เป็นโยมอยู่
ยังไม่เป็นกัมมัฏฐาน ต่อไปทำให้มันเป็นกัมมัฏฐานนะ”

คำพูดของหลวงปู่ครั้งนั้น ทำให้พระอาจารย์เข้าใจขึ้นมา
ทันทีว่า กัมมัฏฐานนี้ ต้องทำทันที ต้องทำให้จริง

ความสะอาด

ช่วงแรกๆ ที่ไปอยู่กับหลวงปู่คำสุข เย็นวันหนึ่ง กำลัง
ปิดกวาดศาลาอยู่ หลวงปู่เดินมาดูการทำงาน แล้วบอกว่า

“ปิดกวาดถี่ๆ ปิดถี่ๆ”

พระอาจารย์ต้นยังไม่เข้าใจที่หลวงปู่สอน จึงปิดไปตาม
ปกติที่เคยทำ หลวงปู่พูดขึ้นอีกว่า

“ข้อวัตรหลวงปู่มัน ต้องกวาดถี่ๆ มันจึงจะสะอาด เวลา
กวาดก็เอาใจดูด้วยว่าสะอาดหรือเปล่า”

พระอาจารย์เล่าว่า ท่านก็ลองทำตามที่หลวงปู่พูด
แต่หลวงปู่ก็ยังตามมาดู แล้วบอกว่า

“พระทุกวันนี้ไม่รู้จักความสะอาด ความสะอาดมันหลอก
กันไม่ได้หรอก”

แล้วหลวงปู่ก็ดึงไม้กวาดจากมือมากวาดให้ดูจนเสร็จ

“จำไว้นะ เวลากวาดต้องกวาดแบบนี้ และต้องทำให้เป็น
กิจวัตรในครั้งต่อ ๆ ไปด้วย”

พูดจบหลวงปู่ก็เดินจากไป

ผ้าเปียกผ้าแห้ง

หลังฉันภัตตาหารเสร็จ จะต้องปิดกวาดเช็ดกุศาลา
ทุกเช้า หลวงปู่เน้นเสมอว่า ต้องถูด้วยผ้าเปียกก่อน แล้วถูซ้ำ
ด้วยผ้าแห้ง

ตอนไปอยู่กับท่านใหม่ๆ พระอาจารย์ยังไม่ทราบข้อวัตรนี้
จึงถูด้วยผ้าเปียกเพียงรอบเดียว หลวงปู่เห็นเข้าก็พูดๆ ว่า

“พระพวกนี้ทำข้อวัตรแบบมั่งง่าย งานปิดกวาดเช็ดกุ
ทุกอย่าง ต้องเช็ดด้วยผ้าเปียกก่อนแล้วเช็ดตามด้วยผ้าแห้ง”

วันต่อมา พระอาจารย์จึงทำตามทีหลวงปู่บอกทุกประการ
หลวงปู่เดินมาตรวจความเรียบร้อย แล้วพูดขึ้นว่า

“มันญไปเฉย ๆ มันไม่เอาใจดูที่ญนั้นด้วย แล้วมันจะสะอาดได้อย่างไร ภายนอกยังทำไม่สะอาด แล้วภายในจะทำให้สะอาดได้อย่างไร”

ตอนนั้นก็ยังงง อุตส่าห์ตั้งใจทำเต็มที่แล้ว แต่ก็ยังโดนดุอยู่ สักพักหลวงปู่ก็สั่งเสียงดังว่า

“ไป... ไปเอาผ้ามาถูใหม่”

พระอาจารย์รีบจำอ้าวไปเอาผ้ามาถูใหม่ เพราะถ้ามัวชักช้า จะโดนหนักกว่านี้

ทันตธาตุ (๑)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ หลวงปู่ไปถอนฟันออกมาทั้งหมด ๔ ซี่ ท่านมอบให้โยมลูกศิษย์ ๒ ซี่ ให้พระโชติ ๑ ซี่ และเก็บไว้เอง ๑ ซี่

มีพระเถระและญาติโยมหลายคนมาขอฟันซี่ที่หลวงปู่เก็บไว้ แต่ท่านไม่ยอมให้ จึงกราบเรียนถามว่า “หลวงปู่จะเก็บไว้ทำไม ให้ลูกศิษย์เอาไปบูชาเถิด”

หลวงปู่ตอบว่า “เราจะเก็บเอาไว้ให้ท่านฉัน”

หลายคนก็ให้เหตุผลว่า พระอาจารย์ต้นอยู่กับหลวงปู่

ได้ปฏิบัติและอุปัฏฐากใกล้ชิด แต่พวกเขาไม่ได้อยู่กับหลวงปู่ น่าจะมอบพินชีนีให้พวกเขาไว้บูชา ต่างคนต่างเอ่ยปากขอ จนเกิดเสียงดังขึ้นในศาลา

เห็นอย่างนั้น พระอาจารย์ตันก็นึกในใจว่า “พินมีชีเดียว แต่คนขอมีเป็นสิบ สุดท้ายก็ได้เพียงคนเดียวอยู่ดี แล้วทำไมต้องแย่งกันนักหนา”

ลักพัก หลวงปู่เรียกพระอาจารย์เข้าไปหา แล้วพูดกับพระและญาติโยมว่า

“เราตั้งใจเก็บพินชีนีไว้ให้ท่านตัน ก็ต้องให้ท่านตัน จะให้ใครไม่ได้ เอ้า... ตัน มารับพินของหลวงปู่ไป”

พระและโยมที่รอขอพินหลวงปู่ ก็เจียบกริบกันหมด พระอาจารย์ตันกราบหลวงปู่แล้วรับพินชีนั้นมาเก็บไว้บูชา

ทันตธาตุ (๒)

ช่วงออกพรรษา ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ มีโยมมากกราบหลวงปู่ แล้วขอชุพินของหลวงปู่ ขณะนั้นพระโชติ ซึ่งทำหน้าที่อุปัฏฐาก ได้นำพินของหลวงปู่ที่เก็บไว้บูชามาให้โยมดู

หลวงปู่บอกโยมว่า “มีพินอยู่ ๔ ชี เอาให้ศิษย์มรवासไป ๒ ชี อยู่กับพระโชติและพระตัน คนละชี”

โยมก็เลยขออุอีกซี่ที่อยู่กับพระอาจารย์ เมื่อนำมาเปิดให้ดู ปรากฏว่าฟันของหลวงปู่เป็นสีเขียวหยก

ทุกคนต่างรู้สึกอัศจรรย์ แม้แต่หลวงปู่เองก็ยังสงสัยว่าทำไมฟันที่อยู่กับพระอาจารย์ถึงเป็นสีเขียวหยกได้

หลวงปู่จึงสั่งให้หาตะไบขัดเล็บมาขัดดู เพราะท่านนึกว่าพระอาจารย์เก็บฟันของท่านไว้ไม่ดี ปล่อยให้ขึ้นคราบสีเขียวจะได้ยิดคิน แต่พอขัดดูหลายครั้งก็ไม่เห็นมีคราบหลุดลอกออกมา หลวงปู่จึงลงความเห็น ว่า ฟันหลวงปู่กลายเป็นพระธาตุหยกเขียว ซึ่งน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก เพราะฟันอีกสามซี่ไม่เป็น มีแต่ซี่ที่อยู่กับพระอาจารย์เท่านั้นที่กลายเป็นพระธาตุ

ญาติโยมพากันขอถ่ายรูป แต่ปรากฏว่าถ่ายอย่างไรก็ไม่ติด กราบขออนุญาตหลวงปู่ครั้งแล้วครั้งเล่า ก็ถ่ายไม่ติด หลวงปู่จึงพูดว่า “ฟันซี่นี้เป็นสมบัติของท่านต้น ไม่ใช่ของเรา ต้องไปขออนุญาตกับท่านต้นก่อน”

เมื่อพระอาจารย์อนุญาตให้ถ่ายได้ จึงค่อยถ่ายติด โยมเอ่ยปากขอฟันซี่นั้นไปบูชา หลวงปู่ก็บอกว่า “ให้ขอท่านต้นสิ”

ตอนนั้น พระอาจารย์คิดว่า “ความโลภของคน ไม่มีที่สิ้นสุด อยากรู้อยากได้นี้ อยากรู้อยากได้นั้น อยากรู้อยากได้แต่สิ่งของภายนอก แต่ไม่เคยอยากรู้อยากได้พระธรรมเลย”

คิดแล้วก็หันมาเตือนใจตนเองว่า “แม้เราจะเป็นเจ้าของ ฟันซี่นี้เองก็ตาม หากมีคนขอ แล้วเราหวงแหนไว้ ก็ได้ชื่อว่า เป็นคนมีความโลภ เราจงเป็นธรรมทายาท (ทายาททางธรรม) ของหลวงปู่ อย่าได้เป็นอามิสทายาท (ทายาททางวัตถุ) ของ หลวงปู่เลย”

จึงได้กล่าววาจาສະຟັນซี่นั้นว่า “ขอให้โยมนำไปบูชาตาม ความต้องการเถิด”

โยมคนนั้นดีใจมาก กราบแล้วกราบอีก ภายหลัง พระอาจารย์ไม่ทราบวาทันตธาตุหยกเขียวของหลวงปู่ มาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานได้อย่างไร

หลวงปู่บิณฑบาตผลไม้แก่

เย็นวันหนึ่ง หลวงปู่บอกว่า “ให้รีบพากันขึ้นเขานะ เดี่ยว ฝนจะตกแล้ว”

จากนั้นท่านก็เข้ากุฏิพัก ไม่พูดกับใครอีก ไม่นานนักฝน ก็ตกหนัก พระทุกรูปก็เข้ากุฏิกันหมด

พอถึงเวลาเข้าก่อนฉันอาหาร หลวงปู่จึงพูดขึ้นว่า “เมื่อคืนนี้เราพิจารณาดูพระที่ขึ้นไปภาวนาบนภูเขา ปรากฏ เป็นนิมิตว่า มีลมพายุใหญ่พัดมาจากทิศทั้งสี่ ต้นไม้บางต้น

กำลังออกลูกเล็ก ๆ อยู่ ก็ถูกลมพัดร่วงลงหมด เราเหลือบไป
เห็นต้นไม้อันหนึ่ง มีลูกแก่เต็มที่แล้ว แต่ยังไม่สุก ลมพัดเท่าไร
ก็ไม่ร่วง ยืนต้นตั้งตระหง่านท่าลมพายุอยู่อย่างนั้น”

จากนั้นท่านถามว่า “เมื่อคืนนี้มีใครขึ้นไปภาวนาบนภูเขา
บ้าง”

ทุกคนเงียบ ไม่มีใครตอบ พระอาจารย์ก็เงียบเช่นกัน

หลวงปู่จึงพูดว่า “เอ้อ... พรรษานี้มีพระที่จะได้มรรคผล
อยู่นะ”

ซึ่งคืนนั้นนอกจากพระอาจารย์แล้ว ไม่มีใครขึ้นไปภาวนา
บนภูเขาเลย

ธรรมพอดิ

อีกครั้งหนึ่ง ช่วงพรรษาที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๔๖

เมื่อศึกษาข้อวัตรจากหลวงปู่คำสุข จนหลวงปู่บอกว่า
“หมดเรื่องที่จะสอนท่านต้นแล้ว”

ลักพักท่านก็พูดต่อ “ข้อวัตรทั้งหมดให้รวมลงที่ความพอดิ
เรียกว่า ธรรมพอดิ”

หลวงปู่สอนต่อไปว่า “ข้อวัตรแบบหยาบก็ให้ทำแต่พอดี ข้อวัตรแบบปานกลางก็ให้ทำแบบพอดี ข้อวัตรแบบละเอียดก็ให้ทำแต่พอดี ต้องทำให้ได้ทั้งแบบหยาบ แบบกลาง แบบละเอียด ไม่ใช่จะทำแต่แบบละเอียดแล้วปฏิเสธแบบกลางกับแบบหยาบ หรือยึดถือแต่แบบกลางแล้วปฏิเสธแบบหยาบและแบบละเอียด ควรใช้ปัญญาพิจารณาว่า โอกาสไหนควรทำ ข้อวัตรแบบใดจึงจะเหมาะสม นี่แหละคือธรรมพอดี”

คือนั่น พระอาจารย์ได้นำคำสอนของหลวงปู่มาพิจารณาตลอดทั้งคืน จนเกิดความเข้าใจว่า “ทุกสรรพสิ่งมีความพอดี อยู่ในตัวของมันเอง ดีก็เป็นความพอดีของมัน ไม่ดีก็เป็นความพอดีของมัน สุขก็เป็นความพอดีของมัน ทุกข์ก็เป็นความพอดีของมัน แก่ก็แก่พอดี เจ็บก็เจ็บพอดี ตายก็ตายแบบพอดี มีแต่ความพอดีทุกอย่าง หากเราไม่เข้าใจธรรมชาตินี้ ตัวเรานั้นแหละคือผู้ที่ไม่รู้จักความพอดี และสร้างสิ่งที่มันเกินความพอดีไปเสียทุกเรื่อง”

กราบลาหลวงปู่

ช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๗ หลังจากนั้นเช้า พระอาจารย์ได้กราบลาหลวงปู่เพื่อเดินทางขึ้นไปจังหวัดเชียงราย คือนั่นหลวงปู่ได้เกิดสมาธินิมิต แล้วบอกกับพระอาจารย์ตนว่า

“เมื่อคืนหลวงปู่มีมติเห็นบริเวณวัดป่าช้าปากอง ทัวทั้งบริเวณเต็มไปด้วยรอยเท้าช้าง แต่ตัวช้างไม่เห็น มองหาตัวช้างอย่างไรก็มองไม่เจอ หลวงปู่ยืนดูรอยเท้าช้างทั่วบริเวณวัดสักพัก ฟันของหลวงปู่ก็หลุดออกมา หลวงปู่เอามือรับฟันนั้นไว้ เห็นฟันชิ้นนั้นขาวสะอาดงดงามมาก สักพักฟันชิ้นนั้นก็ยืดยาวออก กลายเป็นงาช้าง”

หลวงปู่พิจารณานิมนต์นั้น แล้วกล่าวว่า “ท่านต้น ถ้าออกจากสำนักไปแล้ว คงจะไปจากเรายาวแน่ คงไม่หวนกลับมาอีกแน่”

แล้วก็เป็นที่หลวงปู่ว่าไว้จริงๆ...

ส่งท้าย

เรื่องราวการปฏิบัติภาวนาของพระอาจารย์ต้น ที่เล่าในหนังสือนี้ เป็นเครื่องยืนยันเส้นทางการปฏิบัติในเบื้องต้นได้อย่างเด่นชัด ครบบริบูรณ์ เป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการไว้ทั้งสิ้น

ซึ่งจะเห็นได้ว่า กว่าจะได้้นำหลักการที่ชัดเจนมาบอกสอนลูกศิษย์นั้น ครูบาอาจารย์ท่านต้องทำความเพียรมาก่อนอย่างเข้มข้นเพียงใด ผ่านการลองผิดลองถูก หลงผิดไปกี่หลายครั้ง

และก็ได้รับการเคี่ยวเข็ญจากพ่อแม่ครูอาจารย์ (หลวงปู่คำสุข) มาอย่างหนักหน่วง

ขณะเดียวกัน นี่เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งส่วนแรกของการปฏิบัติภาวนาของพระอาจารย์ต้นเท่านั้น แต่ก็เป็นส่วนสำคัญที่จะตอบโจทย์ข้อสงสัย และเป็นแผนที่ให้แก่ลูกศิษย์ผู้ปรารถนาจะเดินทางสู่ความสิ้นทุกข์ได้เป็นอย่างดี

อย่างที่กล่าวไว้ในบทนำว่า “ใครต้องการศึกษาและปฏิบัติก็สามารถใช้เป็นแนวทางได้ จึงเห็นว่าหนังสือปฏิปทาวัตรเล่มนี้จะเป็นประโยชน์มากกว่าเป็นโทษ” •

“...ธรรมะที่เคยคิดว่าไม่สามารถเข้าถึงได้
เข้าถึงได้จริง นอกเสียจากจะไม่ปฏิบัติ หรือ
ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอน
ก็เข้าไม่ถึง จะก็สิบปี ร้อยปีก็เข้าไม่ถึง แต่ใคร
ก็ตามที่ปฏิบัติถูกต้องตรงตามที่พระพุทธเจ้า
สอน เมื่อเข้าถึงได้ก็จะรู้ชัดได้ด้วยตัวเองว่า
เข้าถึงแล้ว...”

ประวัติ

พระราชญาณวัชรชินภาส วิ. (ทวิวัฒน์ จารุณโณ)

พระราชญาณวัชรชินภาส วิ. หรือที่ลูกศิษย์เรียกกันว่า พระอาจารย์ตัน เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ณ บ้านหนองสามสี ตำบลหนองสามสี อำเภอเสนางนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ นามเดิมว่า ทวิวัฒน์ บุญยืน เป็นบุตรของคุณพ่อสุนทร บุญยืน กับคุณแม่อุรา บุตรसार ท่านเข้ารับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาที่ โรงเรียนบ้านหนองสามสี จังหวัดอำนาจเจริญ จนจบชั้นประถมศึกษาตอนต้นในปี ๒๕๒๙ หลังจากนั้นจึงได้ย้ายตามบิดา-มารดาไปยังกรุงเทพมหานคร และเข้าศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนวัดเทพศิลา จนจบการศึกษาในปี ๒๕๓๒

ในปีต่อมา ท่านได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ โรงเรียนมหาวชิราลงกรณ-ราชวิทยาลัย ๒ ซึ่งตั้งอยู่ ณ วัดกฤษณเวฬุพุทธาราม (วัดไผ่ดำ) ตำบลทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี จนจบการศึกษาในปี ๒๕๓๕ และเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

ตอนปลายที่ โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย (มวก.) ซึ่งตั้งอยู่ภายใน วัดชูจิตธรรมาราม พระอารามหลวง ตำบลสนับทึบ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพระอาจารย์เป็น สามเณรนักเรียน มวก. รุ่นที่ ๑๖ มีเพื่อนร่วมรุ่น คือ พระภาวนา-วัชรสิกขการ วิ. (พระมหาดุสิต จิตวิโร ป.๕.๓) พระราชเมธีวชิรดิลก (พระมหาไพจิตร อุตตมธมฺโม ป.๕.๗), ดร. และ พระประวิทย์ วชิรภาณเณ เจ้าอาวาสวัดดอยธรรมนาถา ทั้ง ๓ รูปนี้ มีบทบาท สำคัญในการเผยแผ่ธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ร่วมกับ พระอาจารย์ต้นมาจนถึงปัจจุบัน

พระอาจารย์ต้นมีความอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียน จนสอบผ่านนักธรรมชั้นเอกในปี ๒๕๓๔ และบาลีประโยค ๑-๒ ในปี ๒๕๓๖

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ท่านได้ลาสิกขาในปี ๒๕๓๘ หลังจากนั้นเข้ารับราชการทหารกองประจำการ เป็นทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ร.๑ พัน ๒ เป็นเวลา ๑ ปี ระหว่างปี ๒๕๔๐ - ๒๕๔๑

หลังจากได้ทำงานและศึกษาชีวิตทางโลกพอสมควรแล้ว พระอาจารย์ได้เข้ารับการอุปสมบท ณ วัดสุมงคลาราม จังหวัดยโสธร โดยมี พระราชวัชรธรรมสถิต (หลวงปู่ทองรวย ยสินฺธโร) ครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระครูสถิตธรรมคุณ เป็นพระอุปัชฌาย์ และจำพรรษาแรก ณ วัดป่านาดีสีสุก จังหวัดอำนาจเจริญ ในปี ๒๕๔๓

ในพรรษานั้นพระอาจารย์ได้พากเพียรภาวนา ลองผิดลองถูกด้วยตนเองโดยเทียบกับตำรา เมื่อออกพรรษาก็ยังลังเลใจระหว่างการลาสิกขา หรือจะครองสมณเพศต่อไป จนปลายปี ๒๕๔๓ นั้นเอง ท่านได้พบกับหลวงปู่คำสุข ญาณสุโข ซึ่งเดินทาง มาจาก วัดป่าชัยคำกอง จังหวัดเพชรบูรณ์ และหลวงปู่ได้ชวนพระอาจารย์ให้ไปอยู่ด้วยเพื่อศึกษาข้อวัตรปฏิบัติของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ด้วยความที่มีศรัทธาในหลวงปู่มั่น พระอาจารย์จึงตัดสินใจถวายตัวเป็นศิษย์ของหลวงปู่คำสุข และจำพรรษาที่ ๒ ณ วัดป่าชัยคำกอง จังหวัดเพชรบูรณ์ ในปี ๒๕๔๔

ในพรรษาที่ ๓ พระอาจารย์ต้นได้กลับไปจำพรรษาที่วัดป่านาดีสีสุก จังหวัดอำนาจเจริญ และยังชวนช่วยในการปฏิบัติภาวนาอย่างต่อเนื่อง หลังจากออกพรรษาแล้วจึงกลับไปศึกษาข้อวัตรเพิ่มเติมจากหลวงปู่คำสุข ที่วัดป่าชัยคำกอง และจำพรรษาที่ ๔ และ ๕ ที่นั่น ในระหว่างปี ๒๕๔๖ – ๒๕๔๗

เมื่อศึกษาข้อวัตรจากหลวงปู่คำสุข จนท่านบอกว่า “หมดเรื่องที่จะสอนท่านต้นแล้ว” พระอาจารย์จึงได้กราบลาหลวงปู่เพื่อเดินทางไปยังที่พักสงฆ์ดอยเวียงเกียงวนา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และจำพรรษาที่ ๖ ณ ที่นั่น โดยพระอาจารย์ได้เริ่มต้นเผยแผ่หลักปฏิบัติที่ท่านได้ศึกษาเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจนเห็นผล เพื่อเกื้อกูลโยมอุปัฏฐาก ๒ ครอบครัว

ต่อมาในปี ๒๕๕๓ ท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “ธรรมนาวาเล่ม ๑” ขึ้น เมื่อลูกศิษย์ได้อ่านแล้ว เกิดความเลื่อมใสในคำสอน จึงได้ถวายที่ดินเพื่อสร้างเป็นสถานศึกษาธรรมในปี ๒๕๕๔ ประกอบกับพระอาจารย์มีอาพาธหนัก และจำเป็นต้องพำนักอยู่ใกล้โรงพยาบาล กลุ่มลูกศิษย์ที่จังหวัดเชียงราย

จึงได้กราบอาราธนาพระอาจารย์ให้ย้ายไปพำนัก และก่อตั้ง
“สถานศึกษาวรรณดอยธรรมนาวา” โดยตั้งชื่อตามหนังสือ
 เล่มดังกล่าว ปัจจุบันเป็นวัดดอยธรรมนาวา ตั้งอยู่ที่ บ้านป่ารวก
 ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

เมื่ออาพาทุเลาลง พระอาจารย์ได้เดินทางกลับไปยัง
 บ้านเกิด ที่จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่ออนุเคราะห์ญาติพี่น้อง
 ตามโอกาสอันควร แม้คำสอนจะถูกต่อต้าน เพราะท่านสอน
 กัมมัฏฐานโดยตรง ไม่ให้ยึดติดประเพณีเดิมๆ ที่ถือปฏิบัติกันมา
 ปฏิเสธคุณไสย การปลุกเสก และเครื่องรางของขลัง ที่ไม่เกื้อกูล
 ต่อการภาวนา แต่พระอาจารย์ก็ยังยืนยันหยัดบอกสอนธรรมตามที่
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ หลักอริยสัจ ๔ อันมีอริยมรรค
 มืองค์ ๘ เป็นทางดำเนิน ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้เห็นผลจริง

จนเมื่อมีญาติโยมที่มีความทุกข์ ได้น้อมนำธรรมที่
 พระอาจารย์บอกสอนไปปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจ ทำให้
 ความทุกข์ลดลงด้วยสัมมาทิวฏฐิที่เกิดในใจตนเอง จึงเกิดศรัทธา
 ในหมู่ญาติ เป็นเหตุที่มาของการก่อตั้ง **สถานศึกษาธรรม-
 ปานาโสภณ** ขึ้น ในปี ๒๕๕๙ ปัจจุบันเป็นวัดปานาโสภณ
 ตั้งอยู่ที่ บ้านหนองดินดำ ตำบลหนองสามสี อำเภอเสนางคนิคม
 จังหวัดอำนาจเจริญ โดยมีนายทวิ สารธิมา ญาติของท่าน
 และครอบครัว ถวายที่ดินเพื่อเป็นที่พักสงฆ์ และในปี ๒๕๖๐

ได้ก่อตั้ง **สถานศึกษาธรรมป้านาหนองพี** ตั้งอยู่ที่บ้านโนนสูง ตำบลนาเวียง อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ โดยมี นายถวิล สารสีวงศ์ และครอบครัว เป็นผู้ถวายที่ดิน

ในปี ๒๕๖๐ พระอาจารย์เป็นประธานสงฆ์ของสถานศึกษาธรรมกลุ่มธรรมนาวา ๔ แห่ง และเริ่มเผยแผ่ธรรมทางสื่อออนไลน์ โดยก่อนหน้านี้ได้มีการเทศนาธรรม พิมพ์หนังสือ

ที่ถอดความจากพระธรรมเทศนาของพระอาจารย์ ซึ่งยัง แจกจ่ายอยู่ในกลุ่มศิษย์จำนวนไม่มากนัก แต่หลังจากนั้น กลุ่มธรรมนาวาได้เริ่มปรับเปลี่ยนองคาพยพ เนื่องด้วยปัจจัย แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

ในปี ๒๕๖๑ พระอาจารย์ได้พบกับญาติโยมกลุ่มหนึ่งที่ประเทศอินเดีย ซึ่งศึกษาธรรมะและปฏิบัติธรรมมานานหลายสิบปี แต่ยังสงสัยในการภาวนา เมื่อได้สนทนาและฟังพระธรรมเทศนาจากพระอาจารย์เพียงครั้งแรก ก็เกิดความกระจำในทางดำเนิน จึงได้ขอเป็นศิษย์ และติดตามสนับสนุนงานของพระอาจารย์อยู่เบื้องหลังตลอดมา หลังจากนั้นก็มีศิษย์กลุ่มอื่นๆ ที่มีศักยภาพหลากหลายทยอยเพิ่มขึ้น และอาสาช่วยงานเผยแผ่เพื่อสร้างสัมมาทิฐิ

ในปี ๒๕๖๓ มีกลุ่มศิษย์ผู้ชำนาญในการพัฒนาหลักสูตร และการสอน ช่วยประมวลแยกแยะข้อธรรม จัดทำเป็นหลักสูตรมาตรฐานให้เข้าใจหลักขั้นพื้นฐานได้ง่าย ทำให้การเผยแผ่ธรรมขยายผลได้รวดเร็วขึ้น

นอกจากนี้ คณะสงฆ์ในสำนักของพระอาจารย์ ได้เข้าถึงผลของการปฏิบัติภาวนาเพิ่มขึ้น และสามารถถ่ายทอดได้ดี จึงทำให้จำนวนผู้สนใจ และเข้าถึงหลักการปฏิบัติขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง

อีกกลุ่มศิษย์ที่สำคัญ คือกลุ่มเยาวชนซึ่งสามารถนำธรรมะไปใช้แก้ปัญหาชีวิตได้จริง จึงช่วยขยายผลไปสู่ญาติมิตร และคนทำงานหลากหลายสาขาอาชีพ จนมีผู้ศรัทธาขอบวช เพราะรู้ว่าความพ้นทุกข์ยังมีโอกาสเข้าถึงได้ในปัจจุบัน

ในปี ๒๕๖๔ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีมติถวายรางวัล “คุณสมบุณิ” ในด้านสนับสนุนการศึกษาและวิชาการ และด้านการสืบสานพระพุทธศาสนา และอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่พระอาจารย์ต้น

ในปี ๒๕๖๕ งานของพระอาจารย์ได้แผ่ขยายต่อไปอย่างรวดเร็ว โดยมีเหตุการณ์สำคัญ คือ

- การก่อตั้งและเป็นที่ปรึกษาโครงการพุทธยุวชน วิทยุรุ่นตื่นรู้ และโครงการพุทธรัตตัญญูชน

- การเป็นที่ปรึกษาโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ณ สถานศึกษาธรรมดอยเวียงเกียงวณา จังหวัดเชียงราย ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง วัดดอยธรรมนาวา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย และโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่

- การก่อตั้งและเป็นที่ปรึกษาโครงการยุวสังฆศาสนทายาท และผู้นำยุวสังฆศาสนทายาท

- การรับสถานศึกษาธรรมห้วยน้ำดัง จังหวัดอุทัยธานี ไว้ในความดูแล
- การรับสถานศึกษาธรรมไร่ธรรมดา จังหวัดเลย ไว้ในความดูแล

ในปี ๒๕๖๖ พระอาจารย์ได้รับเป็นประธานโครงการก่อสร้างอุโบสถดอกบัวกลางน้ำ ณ วัดเกาะแก้ว จังหวัดอำนาจเจริญ เมื่อแล้วเสร็จในปี ๒๕๖๘ ได้รับพระราชทานนามว่า **อุโบสถทศมราชบพิตรปุนทริกาคราสีมา** ซึ่งอุโบสถแห่งนี้จะเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านสัมมาทิฐิ ที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมมากขึ้น

เมื่อการเผยแผ่ธรรมของกลุ่มธรรมนาวาขยายวง เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน และมีกิจกรรมที่จำเป็นต้องใช้ทุนทรัพย์เพิ่มขึ้น นางสาวรสสุคนธ์ กองเกตุ หรือครูเงาะ จึงได้ร่วมกันกับหมู่คณะขออนุญาตพระอาจารย์ก่อตั้ง **“มูลนิธิธรรมนาวาสิกขาลัย”** โดยกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการให้เป็นระบบ และสามารถจัดหาทุนสนับสนุนงานต่าง ๆ ของพระอาจารย์ได้

ในปีเดียวกันนี้ ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้อาราธนาพระอาจารย์ต้น เข้าถวายพระธรรมเทศนา และข้าราชการบริพารในพระองค์ได้ปฏิบัติตาม

แล้วเกิดผลปรากฏที่พึงทางจิตใจ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทาน โครงการธรรมนาวา “วัง” ในพระราชดำริ
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี เป็น
องค์ประธานที่ปรึกษา โดยมีการขับเคลื่อนไปในทุกภูมิภาค
ร่วมกับมูลนิธิธรรมนาวาสิกขาลัย อาทิ โครงการรู้..เพื่อตื่นรู้
โครงการรู้..เพื่อรู้แจ้ง โครงการอบรมสร้างวิทยากรและ
ครูสัมมาทิฐิ

ในปี ๒๕๖๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานสัญญาบัตรตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ฝ่ายวิปัสสนาธุระ มีนามว่า **พระราชญาณวัชรชินภาส วิ.**

เนื่องในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบ ในปีนั้น พระองค์ได้ทรงพระราชทานโครงการรู้..เพื่อตื่นรู้ (ยุโรป) แก่พสกนิกรชาวไทยที่อาศัยอยู่ในทวีปยุโรป จึงทำให้งานเผยแพร่ธรรมของพระอาจารย์ได้ขยายไปต่างประเทศนับแต่นั้น โดยพระอาจารย์มีบทบาทสำคัญ คือ

- เป็นประธานเผยแพร่หลักสัจจศาสตร์เพื่อความพ้นทุกข์สู่ประชาชน ณ ภาคพื้นยุโรป
- เป็นประธานเผยแพร่หลักสัจจศาสตร์เพื่อความพ้นทุกข์สู่คณะพระสงฆ์ธรรมทูต ณ ภาคพื้นยุโรป และประเทศอินเดีย

ในปี ๒๕๖๘ ท่านได้รับเป็นกรรมการฝ่ายสงฆ์ในโครงการธรรมนาถา “วัง” ในพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี เป็นองค์ประธานที่ปรึกษา และได้รับการถวายรางวัลเสาโอศักผู้นำศีลธรรม จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย •

อัจฉริยา เกตุทัต : เรียบเรียง

ผลงานหนังสือ "จารุณโณ ภิกขุ"

๑. หลักการชาวพุทธ
๒. อริยสัจจกาวนา
๓. แก้วที่จิต
๔. ธรรมนาวา เล่ม ๑
๕. อุตตนาฏิกุล
๖. กัมมัฏฐานกาวนา
๗. น้ำทิพย์
๘. มนุษย์สมบัติ
๙. แสงวงหา ธรรมดา
๑๐. การสร้างปัญญาเพื่อดับทุกข์
๑๑. อุปาทานในอุปาทานชั้น
๑๒. สร้างอำนาจธรรมให้กับตน
๑๓. เมตตาจิตกับการก้าวล่วง / องค์แห่งโพชฌงค์ในจิต
๑๔. ชีวิต จิต มนุษย์ กาวนา / จิตกับอารมณ์
๑๕. อยู่อย่างไม่ประมาท
๑๖. รู้อดีตเพื่อละอดีต

๑๗. ปฏิปทาวัตร
๑๘. กรรมและวิบาก / ทาน ศีล ภาวนา
๑๙. การพิจารณากายเพื่อความรู้อย่างแจ้ง
๒๐. ปฏิจจสมุปบาท : วงจรแห่งชีวิต
๒๑. เข้าใจอริยสัจเพื่อความหลุดพ้น
๒๒. อริยสัจ ๔ ในชีวิตจริง
๒๓. อริยสัจ ๔ ทำคนธรรมดาให้เป็นอริยะ
๒๔. เอย่ยถ้อยวลีธรรม
๒๕. ความสำคัญของวิสาขปุรณมี
๒๖. อาสาฬหปุรณมี ปฐมบทแห่งอริยสัจธรรม
๒๗. ตอบคำถามชาวพุทธ

